

Finnish institute for
health and welfare

Co-funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

Co-funded and implemented
by the Council of Europe

Euroopan neuvostolle

Perustelumuistio lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeista

Osana Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin yhteishanketta "Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus Units in Finland"

Jani Hannonen & Inka Lilja
15.1.2024

Suosittelu viittaus: Hannonen, Jani – Lilja, Inka: Perustelumuistio lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeista. Euroopan neuvosto 2024.

Recommended citation: Hannonen, Jani – Lilja, Inka: Memorandum on Necessary Legal Amendments to the Finnish Act on the Investigation of Sexual Offences against Children (1009/2008). Council of Europe 2024.

Disclaimer

This document was produced with the financial support of the European Union and the Council of Europe. Its contents are the sole responsibility of the author(s). The views expressed herein can in no way be taken to reflect the official opinion of either the European Union or the Council of Europe.

The reproduction of extracts (up to 500 words) is authorised, except for commercial purposes as long as the integrity of the text is preserved, the excerpt is not used out of context, does not provide incomplete information or does not otherwise mislead the reader as to the nature, scope or content of the text. The source text must always be acknowledged as follows: “© Council of Europe, year of the publication”.

All other requests concerning the reproduction/translation of all or part of the document, should be addressed to the Directorate of Communications, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

All other correspondence concerning this publication should be addressed to the Children's Rights Division, children@coe.int.

In the case of publication/project co-funded by the European Union, the copyright acknowledgment is specific: “© Council of Europe, month and year of the publication. All rights reserved. Licensed to the European Union under conditions.”

The project is co-funded by the European Union via the Technical Support Instrument, and co-funded and implemented by the Council of Europe, in cooperation with the European Commission, Directorate-General for Structural Reform Support (DG REFORM).

Summary in English¹

The memorandum proposes amendments to the Finnish Act on the Investigation of Sexual Offences against Children (1009/2008). The proposal aims to ensure the best interests of the child by regulating multidisciplinary cooperation between authorities, clarifying the authorities' right to information and the tasks of the units providing special services as stipulated in the Act.

The scope of the law would be extended to cover all children under the age of 18 who are subjected to sexual exploitation and abuse and child witnesses of violence. It is further required that the expertise of the units is necessary in the investigation of the case or ensuring the best interests of the child. According to the current law, the units are responsible for conducting examinations of child victims of suspected sexual offences and child victims of abuse. Other key tasks of the units would include collecting background information on the child's circumstances for the multidisciplinary expert group and providing training and consultation to authorities. The units' right to information would be extended to include LASTA screening, i.e. the collection of background information from various authorities on the circumstances of the child and the child's family. The memorandum proposes to add new legislation on the multidisciplinary expert group and on the authorities' right to exchange information within a multidisciplinary expert group. It also proposes the establishment of a register of personal data in which the information gathered in LASTA screening and generated in the meetings of the multidisciplinary expert group can be recorded and processed. The memorandum proposes that the Finnish Institute for Health and Welfare should be responsible for the steering of the services on a national level. In addition, the current funding model for the units should be developed in the law drafting process.

The memorandum is produced in the framework of the project *Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland*. The project is co-funded by the European Union via the Technical Support Instrument, and co-funded and implemented by the Council of Europe, in cooperation with the European Commission, Directorate-General for Structural Reform Support (DG REFORM). The purpose of the memorandum is to facilitate the possible law drafting process in Finland. The memorandum follows the guidelines for Finnish government bills and legislation. Sections 1–6 and 8–12 of the memorandum describe the general background of the necessary legal amendments. Section 7 (Säännöskohtaiset perustelut) contains a more detailed explanation of the proposed provisions and provides guidelines for their interpretation. The proposed provisions are presented in section LAKIEHDOTUS. There are still many issues to be resolved and stakeholders to be consulted in the drafting of the possible government bill. Open questions on the proposed provisions are listed in the memorandum in section 7 and alternative approaches to some of the proposed provisions in section 5.

---

¹ DeepL artificial intelligence was used in the translation of the text from Finnish to English.

Perustelumuistion pääasiallinen sisältö

Perustelumuistiossa ehdotetaan muutettavaksi lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annettua lakia (1009/2008). Ehdotuksen tavoitteena on lapsen edun varmistaminen rikosepäilyjen selvittämisessä säätämällä viranomaisyhteistyöstä, selventämällä viranomaisten tiedonsaantioikeuksia ja selkeyttämällä erityispalveluita tuottavien yksiköiden tehtäviä.

Lain soveltamisalaa laajennettaisiin kattamaan kaikki alle 18-vuotiaat lapset, joihin epäillään kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikos, ja väkivallan todistajiksi joutuneet lapset, kun yksiköiden erityisosaaminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi. Nykyisen lain mukaan yksiköiden tehtävänä on epäiltyjen seksuaali- ja pahoinpitelyrikosten kohteeksi joutuneiden lasten tutkimusten tekeminen. Yksiköiden muiksi keskeisiksi tehtäväksi säädettäisiin esimerkiksi taustatietojen kerääminen lapsen olosuhteista moniammatillisen asiantuntijaryhmän toimintaa varten sekä koulutuksen ja konsultoinnin tarjoaminen. Yksiköiden tiedonsaantioikeudet laajennettaisiin kattamaan ns. LASTA-seulonta, jossa lapsen ja hänen perheensä olosuhteista kerätään taustatietoja eri viranomaisilta kokonaiskuvan saamiseksi. Muistiossa ehdotetaan lisättäväksi uutta sääntelyä moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnasta ja viranomaisten keskinäisistä tiedonsaantioikeuksista moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä. Lisäksi ehdotetaan perustettavaksi henkilötietorekisteri, johon LASTA-seulonnessa ja moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnassa syntyneitä tietoja voidaan kirjata, ja jossa tietoja voidaan käsitellä. Muistiossa ehdotetaan, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaisi jatkossa yksiköiden toiminnan ohjauksesta. Lisäksi yksiköiden nykyistä rahoitusmallia tulee kehittää asian valmistelun yhteydessä.

Muistio on laadittu osana hanketta "Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland". Hanketta osarahoitetaan Euroopan unionin teknisen tuen välineen kautta, ja sen rahoitusta ja toteutusta hoitaa Euroopan neuvosto yhteistyössä Euroopan komission rakenneuudistusten tuen pääosaston (DG REFORM) kanssa. Muistion tarkoitus on pohjustaa mahdollista lainvalmistelua, ja se on laadittu noudattaen hallituksen esityksen laatimisohteita ja lainkirjoittajan opasta. Perustelumuistion luvut 1–6 ja 8–12 muodostavat yleisperustelut tarvittaville lainsäädäntömuutoksille. Säännöskohtaiset perustelut (luku 7) sisältävät yksityiskohtaiset perustelut ehdotetuille säännöksille ja täsmentävät ehdotettujen säännösten tulkintaa. Ehdotettu lakiteksti esitetään luvussa LAKIEHDOTUS. Mahdollinen hallituksen esitys tulee vaatimaan lukuisten vielä auki olevien kysymysten ratkaisemista ja sidosryhmien kuulemista eri toteutusvaihtoehdoista. Auki olevia kysymyksiä on listattu säännöskohtaisissa perusteluissa kunkin esitetyn säännöksen yhteydessä ja vaihtoehtoisia toteutuskeinoja luvussa 5 (Muut toteuttamisvaihtoehdot).

Sisällysluettelo

<i>Summary in English</i>	2
<i>Perustelumuistion pääasiallinen sisältö</i>	3
<i>1. Asian tausta ja valmistelu</i>	5
<i>2. Nykytila ja sen arviointi</i>	5
<i>3. Tavoitteet</i>	9
<i>4. Ehdotukset ja niiden vaikutukset</i>	9
4.1 Keskeiset ehdotukset	9
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	10
<i>5. Muut toteuttamisvaihtoehdot</i>	10
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	10
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	11
<i>6. Sidosryhmien kuuleminen</i>	11
<i>7. Säännöskohtaiset perustelut</i>	11
1 § Soveltamisala	11
1 a § Yksiköiden tehtävät	14
2 § Yksiköiden toiminnan järjestäminen.....	15
3 § Tutkimuksen käynnistäminen ja keskeyttäminen.....	16
4 § Yksikön oikeus saada ja antaa tietoja.....	17
4 a § Moniammatillinen asiantuntijaryhmä.....	19
4 b § Tietojen kirjaaminen moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä	22
5 § Yksiköiden toiminnan ohjaus	22
6 § Kustannusten korvaaminen.....	23
7 § Korvausten maksaminen	23
<i>8. Lakia alemman asteinen sääntely</i>	24
<i>9. Voimaantulo</i>	24
<i>10. Toimeenpano ja seuranta</i>	24
<i>11. Suhde muihin esityksiin</i>	24
<i>12. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys</i>	25
LAKIEHDOTUS	26
Rinnakkaisteksti	30

1. Asian tausta ja valmistelu

Perustelumuistiossa esitetään mahdollisia ratkaisuja lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeisiin. Perustelumuistio on laadittu osana Barnahus-mallin kehittämistä, jonka tarkoituksena on tehostaa lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kokeneiden lasten tukea ja hoitoa. Suomessa kansallinen Barnahus-hanke on toiminut vuodesta 2019.² Eurooppalaiset Barnahus-laatustandardit määrittelevät kansallisen Barnahus-hankkeen suuntaviivat.³ Vuosien 2021–2024 aikana Euroopan neuvosto ja Euroopan unioni (EU) ovat tukeneet Suomen viranomaisia kansallisessa Barnahus-hankkeessa tunnistettuihin tarpeisiin ja haasteisiin vastaamisessa hankkeessa ”Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland”. Euroopan neuvosto vastaa hankkeen toteuttamisesta.⁴ Hankkeen ohjausryhmässä on edustettuna Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), oikeusministeriö (OM), sisäministeriö (SM), syyttäjälaitos, Poliisihallitus, hyvinvointialueet ja Opetushallitus (OPH).

Euroopan neuvosto tilasi keväällä 2022 selvityksen lapsiin kohdistuvien hyväksikäyttöepäilyihin liittyvän lainsäädännön tilasta ja mahdollisista muutostarpeista.⁵ Keväällä 2023 järjestettiin fokusryhmäkeskusteluita lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden henkilökunnalle raportin löydöksistä. Hankkeen ohjausryhmä on käsitellyt lainsäädäntöanalyysin alustavia suosituksia useasti hankkeen aikana. Syksyllä 2023 Euroopan neuvosto tilasi yksityiskohtaisen perustelumuistion lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Perustelumuistion tarkoitus on toimia lainvalmistelun tukena ja pohjustaa mahdollista hallituksen esitystä.

2. Nykytila ja sen arviointi

Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä astui voimaan 2009. Laki laadittiin parantamaan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden lasten asiantuntijapalvelujen saatavuutta ja laatua sekä parantamaan alueellista koordinoitua niin, että esitutkinnan ja rikosprosessin aikana lapsen tilanne otettaisiin paremmin huomioon ja lapsen oikeudet toteutuisivat paremmin. Hallituksen esityksessä todetaan, että hyväksikäytön kohteeksi joutuneen lapsen aseman parantaminen vaatii asiantuntemusta esitutkinnassa, aiheutuneen haitan arvioinnissa sekä hoito- ja palvelupolkujen luomisessa. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi säädettiin valtion maksettavaksi edellä mainittujen asiantuntijapalveluiden kustannukset.⁶ Vuonna 2013 lain

---

² Kansallisen Barnahus-hankkeen verkkosivut <https://barnahus.fi/>.

³ Lind Haldorsson, Olivia: Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle 2017. Saatavilla: <https://www.barnahus.eu/en/the-barnahus-quality-standards/>. Barnahus-laatustandardeista on laadittu tiivistelmä suomeksi https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/FI_StandardsSummary_FINAL.pdf.

⁴ Hanketta osarahoitetaan Euroopan unionin teknisen tuen välineen kautta, ja sen rahoitusta ja toteutusta hoitaa Euroopan neuvosto yhteistyössä Euroopan komission rakenneuudistusten tuen pääosaston (DG REFORM) kanssa. Lisätietoa hankkeen verkkosivuilta: <https://www.coe.int/en/web/children/finland-barnahus>.

⁵ Lilja, Inka – Hiilloskivi, Miina: Lapsiin kohdistuviin hyväksikäyttöepäilyihin puuttuminen - Selvitys Suomen lainsäädännöstä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Euroopan neuvosto 2022. Saatavilla: [https://www.coe.int/en/web/children/finland-barnahus#\[%22107528443%22:\[1\]\]](https://www.coe.int/en/web/children/finland-barnahus#[%22107528443%22:[1]]).

⁶ HE 126/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen järjestämisestä.

soveltamisalaan lisättiin lapsiin kohdistuneet pahoinpitelyrikokset.⁷ Muutoin lain sisältöä ei ole muutettu sen voimaan astumisen jälkeen lukuun ottamatta lailla 550/2022 toteutettua viittausten muuttamista hyvinvointialueisiin ja HUS-yhtymään. Laki on varsin tiivis - sen kahdeksasta pykälästä neljässä käsitellään itse palveluita ja kolmessa käsitellään edellä mainittua rahoitusjärjestelyä.

Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikkoksen selvittämisestä annetun lain kutsumanimi ei ole täysin vakiintunut, mutta sitä kutsutaan useimmiten järjestämislaiksi. Järjestämislaki ei ole kutsumanimenä informatiivinen ja siinä on sekaantumisvaara esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin (612/2021), josta käytetään useasti myös nimeä järjestämislaki. Järjestämislain lisäksi käytetään myös nimityksiä SERI-laki ja ainakin jossain määrin arkikielessä myös nimitystä Barnahus-laki. Tässä perustelumuiotiossa käytetään nimitystä järjestämislaki, koska se on yleisimmin käytetty kutsumanimitys. Järjestämislaki on sosiaali- ja terveysministeriön valmisteluvastuulle kuuluva erityislaki. Järjestämislain kannalta olennaisia muita lakeja ovat esitutkintalaki (805/2011), sosiaalihuoltolaki (1301/2014), lastensuojelulaki (417/2007) ja laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992). Lisäksi tärkeitä lakeja ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999, julkisuuslaki) tiedonsaantioikeuksia sääntelevänä yleislakina ja viranomaisten tiedonsaantioikeuksia sääntelevät erityislait, kuten esimerkiksi poliisilaki (872/2011).

Järjestämislaissa tarkoitettuja palveluita tuottavilla yksiköillä ei ole tällä hetkellä yhtenäistä arkikieleen jalkautunutta nimitystä. Nykyisessä järjestämislaissa käytetään nimeä tutkimusyksikkö. Palveluita tuottavat yliopistollisten keskussairaaloitten yhteydessä toimivat lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköt (OiPsy-yksiköt), joita kutsutaan myös toisinaan Barnahus-yksiköiksi. Yksiköt ovat fokusryhmäkeskusteluissa ehdottaneet nimeksi mm. lasten ja nuorten oikeuspsykologian osaamiskeskusta. Tässä perustelumuiotiossa järjestämislain mukaisia palveluita tuottavia tahoja kutsutaan selvyiden vuoksi nimellä "yksikkö" ilman tarkentavaa määrettä. Suomessa yksiköiden koordinoiti on viranomaisvetoista THL:n vetämän hankkeen kautta, mutta kansallista koordinoivaa tahoja ei ole varsinaisesti nimetty. Esimerkiksi Ruotsissa Barnahus-toiminnan koordinoiti ei ole keskitettyä, vaan osa Barnahus-palveluista on kolmannen sektorin tuottamia. Suomalaisen oikeuspsykiatrian yksiköiden vahva kytkös yliopistosairaaloihin on myös kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellista. Suomalaiset asiantuntijat pitävät tätä suomalaisen mallin vahvuutena.⁸ THL on julkaissut vuonna 2023 ajantasaisen kuvauksen oikeuspsykiatrian yksiköiden toiminnasta ja toiminnan periaatteista.⁹ Suomessa yksiköt tarjoavat lasten oikeuspsykologisten haastattelujen lisäksi kevyempiä yhteistyöjärjestelyitä, kuten konsultaatiota ja tukea haastattelukysymysten valmistelussa poliisin suorittamassa kuulustelussa. Lisäksi yksiköt tarjoavat lausuntoja ja luotettavuusarviota tehdyistä tutkimuksista esitutkinnan ja oikeudenkäynnin tarpeisiin. Tämä on niin ikään kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellista.

---

⁷ Muutos toteutettiin lailla (793/2013) lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta, jonka hallituksen esitys oli HE 127/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.

⁸ Korkman, Julia – Pakkanen, Tom – Laajasalo, Taina: Child Forensic Interviewing in Finland: Investigating Suspected Child Abuse at the Forensic Psychology Unit for Children and Adolescents, s. 145–164 teoksessa Johansson, Susanna – Stefansen, Kari – Bakketeig, Elisiv – Kaldal, Anna: Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnahus model. Palgrave MacMillan 2017. Saatavilla: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-58388-4>.

⁹ Stolt, Sini – Laajasalo, Taina et al.: Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta ja toiminnan periaatteet Suomessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjauk 8/2023. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146793>.

Sekä rikoksen uhrien asemaan liittyvä EU-oikeus että kansainväliset lapsiystävällisen oikeudenkäynnin laatustandardit, erityisesti eurooppalaiseksi hyväksi käytännöksi määritellyt Barnahus-laatustandardit, ovat kehittyneet merkittävästi järjestämislain säätämisen jälkeen. Barnahus-periaatteet ja käytännöt näkyvät sekä välillisesti että suoraan monissa eurooppalaisissa oikeudellisissa ja poliittisissa kehyksissä, kuten vuonna 2007 laaditussa Euroopan neuvoston lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisessa sopimuksessa (ns. Lanzaroten sopimus, SopS 88/2021), vuonna 2010 annetuissa Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivoissa lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä, vuonna 2011 annetuissa Euroopan neuvoston lapsiystävällisiä sosiaalipalveluja koskevista suosituksissa (CM/Rec(2011)12), vuonna 2011 annetussa EU:n direktiivissä (2011/92/EU) lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja vuonna 2012 annetussa EU:n uhridirektiivissä (2012/29/EU).

Eurooppalaiset Barnahus-laatustandardit jakavat Barnahus-mallin neljään niin sanottuun huoneeseen, joita ovat esitutkinta ja lapsen haastattelu, fyysinen terveys, lapsen suojelu ja psyykinen tuki. Barnahus-standardien mukaan lapsen etu on keskeinen periaate.¹⁰ YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59/1991) 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Nykyisessä järjestämislaissa ei nimenomaisesti käsitellä lapsen etua, vaikka lapsen edusta on otettu säännös esimerkiksi lastensuojelulain 4 §:ään. Lapsen edun huomioiminen järjestämislaissa olisi niin lapsen oikeuksien sopimuksen kuin Barnahus-laatustandardien mukaista.

Suomessa on osaksi Barnahus-mallia kehitetty ns. LASTA-seula, jonka tarkoituksena on kerätä taustatietoja lapsen ja hänen perheensä olosuhteista moniammatillisen viranomaisyhteistyön pohjaksi. LASTA-seulasta ei ole tällä hetkellä sääntelyä, vaan se on kehitetty hanketyön pohjalta ja pilotoimalla käytännön viranomaistoiminnassa. LASTA-seula on käytössä osassa yksiköitä, mutta toimintatavat eroavat alueittain. LASTA-seula on todettu käytännössä toimivaksi ja sen vaikuttavuudesta tuotetaan jatkuvasti lisätietoa.¹¹ LASTA-koordinaattorilla tarkoitetaan sosiaali- tai terveysalan koulutuksen saanutta henkilöä, joka kerää taustatiedot ns. LASTA-lomakkeelle. LASTA-lomakkeen yhteenvedon on valikoitu olennaiset taustatiedot ja niiden merkitys on avattu yleistajuisesti. Tässä muistiossa viitataan useaan otteeseen LASTA-seulaan ja muuhun edellä avattuun terminologiaan. LASTA-seulan käsitteitä ei kuitenkaan käytetä itse ehdotetussa lakitekstissä, jotta laki kestäisi paremmin aikaa. Kuitenkaan ei ole estettä mainita LASTA-mallia nimeltä lakitekstissä.

Kansallisessa Barnahus-hankkeessa tunnistettuja tarpeita ja haasteita ovat muun muassa koordinoitujen tukipalvelujen puute, huomattavat viiveet lapsia koskevista esitutkinnassa ja se, ettei kaikilla lapsilla ole käytännössä yhdenmukaista pääsyä yksiköiden palveluiden piiriin. Keskeinen ongelma on myös se, että viranomaisten tiedonvaihto-oikeudet eivät mahdollista sujuvaa moniviranomaisyhteistyötä, joka on ehdoton edellytys lapsen edun toteutumiseksi lapsiin kohdistuvia väkivaltaepäilyjä selvittäessä. Lainsäädännön tilaa kokevassa raportissa,¹² fokusryhmäkeskusteluissa sekä hankkeen ohjausryhmässä on tunnistettu seuraavia lainsäädännön muutostarpeita:

1. Väkivaltaa kohdanneet lapset eivät tällä hetkellä saa yhdenmukaista kohtelua ja tasapuolisesti tukipalveluita. Tällä hetkellä suurimman osan hyväksikäyttö- ja

¹⁰ Barnahus Quality Standards 2017; kansallisen Barnahus-hankkeen verkkosivut <https://barnahus.fi/>.

¹¹ Uusin selvitys Fadjukoff, Mari – Hautamäki, Sari – Hakala, Venla – Ellonen, Noora: Lasta-seula-malli lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosepäilyjen selvittämisen välineenä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:61. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165235>.

¹² Lilja – Hiilloskivi 2022.

pahoinpitelyepäilyistä käsittelee poliisi esitutkintalain mukaisesti pyytämättä virka-apua järjestämislain perusteella. Toisaalta noin viidesosa tapauksista ohjautuu yksiköihin virka-apupyynnön kautta, jolloin yksiköihin ohjatut lapset hyötyvät yksiköiden palveluista, ja palvelut tukevat myös tapauksen esitutkintaa. Eriarvoisuutta lisää myös se, että yksiköissä on kehitetty uusia lapsiystävällisiä toimintamalleja, kuten LASTA-seulonta, mutta niitä ei ole otettu käyttöön valtakunnallisesti. Myös lapsen pääsy kannattelevaan ja terapeuttiseen hoitoon riippuu yksiköiden käytännöistä ja ylipäätään kullakin alueella tarjolla olevista palveluista. Järjestämislaki mahdollistaa tällä hetkellä lähtökohtaisesti alle 16-vuotiaiden, ja poikkeuksellisesti alle 18-vuotiaiden haastattelun yksiköissä. Käytännössä on ollut epäselvyyttä siitä, minkä rikosnimikkeiden kohteeksi joutuneet lapset voidaan kuulla yksiköissä. Järjestämislain soveltamisalaa on tarve selkeyttää.

2. Viranomaisyhteistyöstä ei ole säädetty laissa. Toimiva viranomaisyhteistyö on Barnahus-laatustandardien kulmakivi, koska moniviranomaisyhteistyö on edellytys lapsen kohdistuvan väkivallan tehokkaalle tutkinnalle ja lapsen edun varmistamiselle.¹³ Tällä hetkellä lainsäädäntö ei säätele selkeää velvoitetta tai rakennetta moniviranomaisyhteistyölle lapsen kohdistuvien hyväksikäyttöepäilyn selvittämisessä ja esitutkinnassa. Erityisesti viranomaisten välisen tietojenvaihdon sääntely on epäselvää.

3. Yksiköiden työskentelytavat ovat kehittyneet ja työn konteksti ilmoitusmäärät mukaan lukien ovat muuttuneet merkittävästi, joten järjestämislain määrittelemät tehtävät eivät vastaa enää nykytilannetta ja tarpeita. Yksiköistä on kehittynyt moniammatillisia erityisosaamiskeskustoja, jotka neuvovat ja konsultoivat eri viranomaisia ja käyttävät lukuisia joustavia työskentelytapoja lapsen edun varmistamiseksi. Yksi merkittävä kehitetty käytäntö on LASTA-seulonta, jossa kerätään lapsen tilanteesta laaja-alaisesti tietoa eri viranomaisilta tapauksen ratkaisemiseksi ja lapsen edun varmistamiseksi päätöksenteossa. LASTA-seululle ei ole yksiselitteistä määrittelyä, ja LASTA-seulonnan käyttäminen vaihtelee yksiköittäin.¹⁴

4. LASTA-seulan käyttöönotto vaatii tietosuojalainsäädännön noudattamisen varmistamista. Järjestämislaki ei tällä hetkellä tunne LASTA-seulaa tai määrittele taustatietojen keräämistä yksiköiden tehtäväksi. Samaan aikaan tietosuojalainsäädäntö on kehittynyt merkittävästi. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja sen kansallisissa vastineissa edellytetään selkeää tietoa siitä, kuka käsittelee arkaluonteisia henkilötietoja, mistä syystä ja millä oikeudellisella perusteella. Jos yksiköiden halutaan tekevän LASTA-seulontaa, tämä tehtävä tulisi lisätä nimenomaisesti lakiin, ja laissa olisi myös säädettävä nimenomaisesti oikeudesta pyytää ja käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja LASTA-seulaa varten. LASTA-seulonnan käyttöönottoa puoltaa osaltaan se, että viranomaisille ilmoitettujen lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen määrä on lisääntynyt merkittävästi pääasiassa johtuen lastensuojelulain muutoksesta, jolla alennettiin ilmoittamiskynnystä. Kasvaneiden ilmoitusmäärien vuoksi on entistä olennaisempaa päättää, mitä rikosprosessia ja lastensuojelua kussakin tapauksessa käytetään. Päätöksenteossa tasapainotellaan prosessitehokkuuden, oikeusvarmuuden ja lapsen oikeuksien välillä. Voidakseen tehdä tietoon perustuvia päätöksiä viranomaiset tarvitsevat kokonaisvaltaista tietoa lapsen tilanteesta.

5. Väkivaltaa kokeneille lapsille yhtenäinen kriisituki ja hoitoon ohjaus on varmistettava lailla. Väkivaltaa kohdanneiden lasten terapiapalveluita ei ole valtakunnallisesti keskitetty eikä

---

¹³ Viranomaisyhteistyön vaikutusta rikostutkinnan kestoon käsitellään selvityksessä Fagerlund, Monica – Toivonen, Virve-Maria: Rikosprosessin kesto lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:3. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162701>.

¹⁴ LASTA-käytäntöjen alueellisista eroista Fadjukoff – Hautamäki – Hakala – Ellonen 2023; Lilja – Hiilloskivi 2022. Käynnissä on myös pitkittäis seuranta tekevä hanke ACELife: <https://acelife.fi/>.

koordinoitu riittävästi ja palveluketjussa on aukkoja. Nykyisessä järjestämislaissa ei ole säädetty lapsiuhreille tarjottavaa tuen ja mielenterveyspalveluiden koordinoitua yksiköiden tehtäväksi. Järjestämislaissa määritelty rahoitusmekanismi ei tällä hetkellä korvaa hoidon tai kriisituen kustannuksia. Jotkin yksiköt tarjoavat kriisitukea tai hoitoa, kun taas toiset eivät katso sen kuuluvan tehtäviinsä tai niillä ei ole resursseja tarjota näitä palveluita. Useimmat lapset eivät joka tapauksessa ole missään vaiheessa yksikön asiakkaita ja heidän hoitoon pääsyyn riippuu paikallisista järjestelyistä. Väkivaltaa kokeneiden lapsien hoitoon ohjaus ja tukipalveluiden kehittämis- ja koordinoituvuus olisi sisällytettävä lakiin, jotta kaikille lapsiuhreille voitaisiin taata yhtäläinen pääsy tukipalveluihin.

6. Toiminnanohjaus ja rahoitus. Tällä hetkellä yksiköt toimivat yliopistosairaaloiden yhteydessä ja aluehallintovirastot (AVI) ohjaavat yksiköiden toimintaa järjestämislaissa säänneltävillä ns. AVI-sopimuksilla, joissa määritellään yksiköiden tehtäviä sekä palveluista maksettavat korvaukset. Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä järjestämislakiin lisättiin viittaus siitä, että palvelut tuotetaan hyvinvointialueilla tai HUS:n alueella. Järjestämislaki ei ota kantaa siihen, minkä alueen asukkaista kukin yksikkö vastaa. Lisäksi Ahvenanmaalla tuotettavista palveluista ei säännellä. Aluehallintovirastojen toimintaa on tähän asti ohjannut STM:n 30.1.2009 antama ohje lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä (STM/492/2009). Aluehallintovirastot eivät ole tehneet varsinaista substanssiohjausta yksiköiden toiminnan suhteen. Yksiköt itse toivovat selkeämpää toiminnanohjausta mukaan lukien toimintatapojen yhtenäistämistä. Suurin osa yksikön henkilöstöstä mainitsi fokusryhmäkeskusteluissa THL:n potentiaalisimpina ohjaavana tahona. THL ohjaavana tahona voisi edistää myös Barnahus-laatustandardien 9 (ammattilaisten koulutus) ja 10 (ennaltaehkäisy: tietojen jakaminen, tietoisuuden lisääminen ja ulkoinen osaamisen kehittäminen) toteutumista. Koska toiminta on poikkihallinnollista, olisi toiminnanohjauksessa hyvä huomioida tarve koordinoita toimintaa yli hallinnonalojen, erityisesti poliisihallinnon, syyttäjälaitoksen ja oikeuslaitoksen kanssa. Nykyisessä lainsäädännössä poikkihallinnollista elementtiä edustaa syyttäjä- ja poliisilaitoksilla oleva mahdollisuus kommentoida AVI-sopimusten sisältöä.

3. Tavoitteet

Ehdotuksella pyritään edistämään seksuaalisen, henkisen ja fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden lasten hyvinvointia selkeyttämällä viranomaistoiminnan sääntelyä ja lapsille tarjottavia palveluita siten, että ne toteuttavat paremmin lapsen etua. Muutoksilla saadaan aikaan lapsen edun mukainen, eurooppalaisia Barnahus-standardeja vastaava tuki väkivallan kohteeksi tai todistajiksi joutuneille lapsille.

4. Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain nimi säilyisi ehdotuksessa entisellään. Muutostarpeiden ratkaisemiseksi esitetään yksiköiden tehtävien laajentamista kattamaan lasten tutkimuksen lisäksi myös LASTA-seulonta sekä koulutuksen ja konsultoinnin tarjoaminen. Lain soveltamisalaa laajennettaisiin kattamaan kaikki alle 18-vuotiaat seksuaali- tai pahoinpitelyrikosten uhrin ja myös alle 18-vuotiaat todistajat, kun yksiköiden erityisosaaminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi. Ehdotuksessa mahdollistetaan poliisin avustaminen myös muiden haastavien ryhmien kuulustelussa yksikön harkinnan mukaan. Keskeinen ehdotus on viranomaisyhteistyön helpottaminen luomalla moniammatillinen asiantuntijaryhmä ja antamalla viranomaisille selkeämmät tiedonsaantioikeudet lapsen tilanteen selvittämiseksi. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnasta säädetäisiin ensi kertaa lain tasolla. Lisäksi

ehdotetaan perustettavaksi henkilötietorekisteri, johon LASTA-seulonnassa ja moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnassa syntyneitä tietoja voidaan kirjata, ja jossa tietoja voidaan käsitellä. Lisäksi yksiköiden toiminnanohjausta ja rahoitusta ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että yksiköiden toiminnan ohjaus siirrettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vastuulle.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Vaikutustenarviointi tehdään asian valmistelussa. Suurin odotettu vaikutus on se, että lapsia suojataan jatkossa paremmin väkivallalta ja rikosprosessin aiheuttamalta henkiseltä kuormitukselta. Järjestämislain nojalla olisi mahdollista kerätä taustatietoja myös lapsen huoltajista ja perheenjäsenistä. Viranomaisten lisääntyneillä tiedonsaantioikeuksilla on konkreettisia vaikutuksia tutkimuksien ja muiden järjestämislain nojalla suoritettavien tehtävien kohteena olevien ihmisten perusoikeuksiin, kuten yksityiselämän suojaan (PL 10 §). Vaikutustenarvioinnissa tulee ottaa huomioon yksiköiden lisääntynyt resurssitarve. Lapsivaikutusten arvioinnissa on syytä hyödyntää oikeusministeriön laatimaa lainvalmistelijoille suunnattua opasta lapsivaikutusten arvioinnista.¹⁵

5. Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Perustelumuihistiossa yksiköiden yhdeksi tehtäväksi on ehdotettu LASTA-seulontaa, mutta tämä tehtävä voitaisiin toteuttaa muuallakin esimerkiksi poliisin toimesta tai hyvinvointialueella. Perustelumuihistiossa yksiköiden tehtäväksi on ehdotettu kriisituen koordinoimista, mutta vaihtoehtona on säätää yksiköiden tehtäväksi myös näiden palveluiden tarjoaminen. Kriisituki voitaisiin myös muotoilla lapsen subjektiiviseksi oikeudeksi, mikä edellyttäisi riittävän rahoituksen varmistamista. Näin voitaisiin vähentää väkivallan ja sen selvittämisen aiheuttamia haittoja merkittävästi, kun lapsen tai nuoren ei tarvitsisi ensin oireilla tai odottaa mielenterveyspalveluiden yleisessä jonotusjärjestelmässä. Järjestämislain soveltamisala voitaisiin myös laajentaa pelkistä seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksista myös kattamaan vaikeimpia ja pitkittyneitä huoltoriitoja. Tämä vaihtoehto vaatisi huolellista vaikutusten arviointia, koska kyseessä olisi merkittävä muutos yksiköiden nykyiseen toimintaan.

Yksiköiden toiminnan ohjauksen ja rahoitusmallin järjestämiseksi on useita vaihtoehtoja. Perustelumuihistiossa ehdotetaan, että THL vastaisi yksiköiden toiminnan ohjauksesta. Yksiköiden rahoitusmalli on jätetty perustelumuihistiossa auki. Jos lainsäädäntöä muutetaan toiminnanohjauksen osalta, voitaisiin samalla pohtia sitä tulisiko yksiköiden palveluiden rahoituksen hallinnointi siirtää toiminnanohjauksesta vastaavalle taholle tai keskittää rahoituksen hallinnointi yhteen aluehallintovirastoon tai niiden tilalle tulevaan virastoon. Lisäksi tulee käydä keskustelua siitä, vastaako tutkimussuoritteiden laskemiseen perustuva rahoitusmalli enää yksiköiden rahoitustarvetta, erityisesti jos yksiköiden tehtäviä laajennetaan mm. monialaiseen koordinaatioon, konsultaatioon ja hoidon koordinointiin.

---

¹⁵ Ilvonen, Esa – Pollari, Kirsi, Lapsivaikutusten arvioinnin käsikirja lainvalmistelijoille. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:5. Saatavilla:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163343/VNK_2021_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Yksi sääntelyvaihtoehto olisi miettiä palveluiden kokonaisuutta myös lastensuojelulain ja EU:n uhridirektiivin uudistamisen näkökulmasta. EU:n uhridirektiivin uudistamisessa saatetaan esittää ns. lastentalon perustamista, jossa kaikki lapsen edun kannalta olennaiset toimijat olisivat fyysisesti samassa rakennuksessa. Yksiköiden työtaakkaa ja jälkikäteen tarpeettomiksi osoittautuneita kuulusteluita voisi olla mahdollista vähentää lastensuojelulain mukaista ilmoitusvelvollisuutta keventämällä.

Tiedonsaantioikeuksista ja moniviranomaisyhteistyöstä voitaisiin säätää myös julkisuuslain uudistuksen yhteydessä, STM hallinnonalan tietosuojalainsäädännön mahdollisen laajemman uudistuksen taikka moniviranomaisyhteistyön sujuvoittamiseen tähtäävien uudistusten yhteydessä. Tiedonsaantioikeuksien ja virka-apupyynnöiden vaihtoehtona voisi olla säätää jokaiselle viranomaiselle oma-aloitteisista ilmoitusoikeuksista, jolloin tietoa voitaisiin luovuttaa viranomaisen oman harkinnan mukaan joko pyynnöstä tai ilman pyyntöä.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Olennainen ulkomainen lainsäädäntö ja muut käytetyt keinot selvitetään valmistelussa. Erityisesti Pohjoismaiden lainsäädäntö on pätevä vertailukohde, koska Barnahus-malli on käytössä jokaisessa Pohjoismaassa, mutta toteutus on erilainen. Barnahus-malli on lähtöisin Islannista, jossa Yhdysvalloissa omaksuttuja lapsiystävällisiä käytäntöjä (National Children's Advocacy Centre) kehitettiin edelleen ja saatettiin vastaamaan Pohjoismaisia oloja. Tanskassa on säädetty erillinen niin sanottu Barnahus-laki ohjaamaan lapsiystävällisiä väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja.¹⁶ Myös Sloveniassa on samankaltaista erillisääntelyä.¹⁷

6. Sidosryhmien kuuleminen

Lausuntopalaute kerätään asian valmistelussa. Perustelumuihistiosta tai mahdollisesta lakihankkeesta ei ole kuultu sidosryhmiä. Sidosryhmien kuulemisessa on syytä huomioida Lasten kuulemisen käsikirja lainvalmistelijoille.¹⁸

7. Säännöskohtaiset perustelut

1 § Soveltamisala

Lain soveltamisalaa koskevaa 1 §:ää ehdotetaan laajennettavan siten, että henkisen, fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneet lapset saavat yhdenvertaisemmin palveluita ja lisäksi soveltamisala laajennettaisiin kattamaan myös lapsitodistajat. Se mitä seksuaali- ja pahoinpitelyrikos tarkoittaa tässä yhteydessä määriteltäisiin lain tasolla.

---

¹⁶ Vertailun tueksi Kaldal, Anna: Comparative Review of Legislation Related to Barnahus in Nordic Countries. Council of Europe 2020. (Saatavilla: <https://rm.coe.int/barnahus-comparative-review-anna-kaldal-14092020/1680a0437f>); Johansson, Susanna – Stefansen, Kari – Bakketeig, Elisiv – Kaldal, Anna: Collaborating against child abuse: exploring the Nordic Barnahus model. Palgrave MacMillan 2017; Hannonen, Jani: Recorded interviews as evidence in child sexual exploitation and abuse - Barnahus model in Finland and Sweden. International Journal of Criminal Justice 5(1) 2023, s. 3–31. Saatavilla:

https://www.kicj.re.kr/board.es?mid=a20205010400&bid=0034&act=view&list_no=13507&nPage=

¹⁷ Euroopan neuvosto ja EU ovat tukeneet Barnahus-toiminnan jalkauttamista Sloveniaan hankkeessa "Supporting the implementation of Barnahus in Slovenia - Phase II". Lisää tietoa jo päättyneen hankkeen verkkosivuilta: <https://www.coe.int/en/web/children/barnahus-project-in-slovenia>.

¹⁸ Stenvall, Elina – Tiitinen, Laura – Saarinen, Laura – Pollari, Pasi – Sirtamo, Jukka: Lasten kuulemisen käsikirja lainvalmistelijoille. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:6. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163428>.

1 §:n 1 momentti. Uudessa 1 §:ssä määriteltäisiin palveluita tuottavat yksiköt ja lain henkilöllinen soveltamisala. Koska uusi ehdotus käsittelee laajemmin lapseen kohdistuvan väkivaltaepäilyn selvittämistä kuin vain yksiköiden tekemää tutkimusta, ehdotetaan, että soveltamisala kattaisi jatkossa kaikki muutkin yksiköiden tehtävät. Poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä terveydenhuollossa tehdyn tutkimuksen osalta ei ole tarkoitus muuttaa toimintamallia, vaan se siirrettäisiin osaksi 1 a §:n mukaisia tehtäviä.

Yksiköillä ei ole tällä hetkellä yhtenäistä nimitystä. Barnahus-yksikkö nimitys liittäisi yksiköt osaksi eurooppalaisia Barnahus-standardeja, mutta toisaalta kaikki yksiköt eivät kannata tätä nimeä, koska se ei ole suomenkielinen. Yksiköt ovat ehdottaneet nimeksi lasten ja nuorten oikeuspsykologian osaamiskeskusta. Nimestä tulee käydä keskustelua asian valmistelussa. Lakikieli ei välttämättä ole paras keino vaikuttaa arkikielessä käytettyihin kutsumanimiin, mutta yksiköiden nimeäminen säädöstasolla voisi selkeyttää tilannetta.

Järjestämislain säätämisen yhteydessä soveltamisalaan kuuluvien rikosnimikkeiden muotoilu on jätetty laajaksi. Järjestämislain esitöissä ei perustella, mitä seksuaali- ja pahoinpitelyrikokset pitävät sisällään.¹⁹ Käytännössä tällä hetkellä yksiköt ja poliisi ovat tulkinneet säännöstä siten, että esimerkiksi vapaudenriisto ja ihmiskauppa eivät kuulu yksiköiden palveluiden piiriin. Koska lain tulkintaa ei ole mahdollista muuttaa vain perusteluja laajentamalla, ehdotetaan säädettäväksi määritelmä seksuaali- ja pahoinpitelyrikokselle. Ehdotetun määritelmän mukaan seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksella tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 20, 21, 25 tai 31 luvussa säädetyjä rikoksia. Rikoslain 20 luvussa säädetään seksuaalirikoksista, 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, 25 luvussa vapautteen kohdistuvista rikoksista ja 31 luvussa ryöstöstä ja kiristyksestä. Ehdotetun muutoksen jälkeen ei olisi enää tulkinnanvaraista, kuuluvatko lain soveltamisalaan vapautteen kohdistuvat rikokset, kuten ihmiskauppa, vapaudenriisto, heitteillepano ja lapsikaappaus. Tarvittaessa lakiin voidaan sisällyttää viittaukset tiettyihin lukujen tunnusmerkistöihin. Esimerkiksi törkeän ryöstön valmistelu (RL 31:2), panttivangin ottamisen valmistelu (RL 25:4 a) ja pelastustoimen laiminlyönti (RL 21:15) eivät toimi ongelmitta järjestämislain kontekstissa. Rikoksen tunnusmerkistön ei ole lopulta pakko täytyä, vaan rikosepäily riittää siihen, että lapsi ohjataan yksikköön. Tärkeimpänä kriteerinä yksiköiden palveluihin ohjautumisessa tulisi olla lapsen etu, eikä rikosnimike. Soveltamisalan on perusteltua olla laaja, eikä yksittäisiin rikosnimikkeisiin tule kiinnittyä liiaksi, koska tunnusmerkistö voi vaihtua esitutkinnan kuluessa. Tällä voidaan varmistaa se, että kaikki olennaiset tapaukset ohjautuvat yksiköihin. On myös mahdollista luopua kokonaan "seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksista" soveltamisalan määrittelyssä niin lain nimessä kuin 1 §:ssä, jos valmistelussa koetaan, ettei se vastaa enää palvelujen tarvetta.

1 §:n 2 momentti. Lisättäisiin uusi momentti, jossa selvennetään maantieteelliset vastuualueet. Valmistelussa tulee muotoilla tarkempi säännösehdotus, jossa otetaan huomioon asianmukainen viittaus yhteistyöalueisiin (YTA-alueisiin) ja muu olennainen lainsäädäntö. Lisäksi määriteltäisiin palveluiden tuottamisesta Ahvenanmaalla. Sääntelyteknisesti parempi ratkaisu olisi säännellä yksiköistä kolmantena momenttina, koska tällöin nykyisen lain ja ehdotetun uuden lain momentit pysyisivät sisällöltään samoina. Valmistelussa tulee arvioida, onko olemassa vaara siitä, että sääntely vanhentuu nopeasti ja onko 2 §:n sääntely riittävää.

1 §:n 3 momentti. Lain 3 momentti vastaa aiemman lain 2 momenttia. Ehdotetaan lain henkilölliseen soveltamisalaan laajennusta kaikkiin alle 18-vuotiaisiin lapsiin. Tällä hetkellä laissa soveltamisala rajataan alle 16-vuotiaisiin ja erityisellä perusteella palveluita voidaan tarjota alle 18-vuotiaalle lapselle. Lapsella tarkoitetaan yleisesti YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaisesti jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä. Myös

¹⁹ HE 126/2008 vp; HE 127/2013 vp.

kolmannen Barnahus-standardin mukaan: "Barnahusin kohderyhmään kuuluvat kaikki lapset, jotka ovat mihin tahansa väkivallan muotoon liittyvän rikoksen uhreja ja/tai todistajia."²⁰ Tämän vuoksi ehdotetaan muutettavan soveltamisala koskemaan alle 18-vuotiaita henkilöitä.

Koska käytettävien resurssien puitteissa ei ole tarkoituksenmukaista laajentaa lain soveltamisalaa kaikkiin lapsiin, joiden epäillään joutuneen väkivallan kohteeksi, ehdotetaan rajausta "kun yksiköiden erityisosaaminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi". Muotoilun tarkoitus on ohjata yksiköiden rajallisia resursseja käytettäväksi palveluita eniten tarvitseviin lapsiin. Yksiköt ovat tuoneet esille seuraavia tekijöitä, jotka puoltavat lapsen kuulemista yksiköissä: nuori ikä, kehitystaso, sairaus tai oireilu sekä johdattelu- ja vaikuttamisriski. Rikoksen vakavuudella olisi merkitystä arvioitaessa sitä, että tuleeko lapsen asia käsitellä yksikössä. Vaihtoehtona on muotoilla rajaus "alle 18-vuotiaaseen haavoittuvassa asemassa olevaan lapseen". Asian valmistelussa tulee kuitenkin huomioida se, että kaikki lapset ovat lähtökohtaisesti rikosprosessissa haavoittuvaisessa asemassa ja lasten oikeuksien sopimuksen perusteella erityisen suojelun tarpeessa.²¹ Haavoittuvuuden määrittelemisen voi siten osoittautua haastavaksi. Lasten, jotka eivät ole yksiköiden palveluiden piirissä, kuuleminen tulisi olla lapsirikosasioihin erikoistuneiden poliisien tehtävä ja kuuleminen tulisi toteuttaa lapsiystävällisissä tiloissa.

Ehdotetaan, että Barnahus-standardin mukaisesti myös lapsitodistajat sisällytettäisiin lain soveltamisalaan. Ehdotusta tukee se, että lapset ovat rikosprosessissa aina erityisen suojelun tarpeessa myös todistajina. Näin ollen yksiköissä voitaisiin kuulla lapsitodistajia ja tarjota heille kriisitukipalveluita. Soveltamisalaan kuuluisivat lapset, joita kuullaan todistajana seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksessa. Kyseeseen tulevat samat rikokset kuin asianomistaja kuultujen lasten kohdalla eli rikoslain 20, 21, 25 tai 31 luvussa säädetyt rikokset. Lapsitodistajien osalta on niin ikään arvioitava, onko yksiköiden erityisosaaminen tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi. Kuultaessa lasta todistajana kyseisen rikoksen uhrin ei tarvitse olla lapsi, vaan uhri voi olla esimerkiksi lapsen vanhempi tai kuka tahansa muu henkilö, kunhan rikoksen todistaja on lapsi. Keskeistä yksikköön ohjautumisessa on lapsitodistajan palveluiden tarve.

Lain soveltamisalaan ei ehdoteta lisättäväksi rikoksesta epäiltyjä lapsia tai kehitysvammaisia aikuisia, vaikka nämä ovatkin ryhmiä, jotka tarvitsevat erityistä tukea rikosprosessissa. Rikoksen kohteeksi joutuneiden lasten tukeminen on yksiköiden ydintehtävä. Perustelumuiotiossa ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että yksiköt voivat tapauskohtaisen harkinnan mukaan tukea poliisia edellä mainittujen ryhmien kuulemisessa uuden 1 a §:n nojalla.

Valmistelussa selvittävää

- Yksiköiden nimi (lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköt, lasten ja nuorten oikeuspsykologian osaamiskeskus, Barnahus-yksikkö tai jokin muu).
- Kuinka yksityiskohtaisesti "seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksiin" sovellettavista rikosnimikkeistä tulee säätää?
- Yksiköiden maantieteellisten vastuualueiden määrittelemisen ja suhde 2 §:ään.
- Oikeusministeriön konsultointi haavoittuvuuden käsitteestä mukaan lukien uhridirektiivin uudistamisen myötä tulevat uudet näkökulmat, jos haavoittuvaisuus otetaan rajoittavaksi määreeksi.

²⁰ Barnahus Quality Standards 2017, s. 54–56.

²¹ Lisätietoa Simanainen, Antti: Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirja. Sisäministeriön julkaisuja 14/2016. Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75016>.

1 a § Yksiköiden tehtävät

Uudessa 1 a §:ssä kuvattaisiin yksiköiden tehtävät ja toimintatavat. Pykälässä myös säädettäisiin nimenomaisesti lapsen edusta.

1 a §:n 1 momentti. Momentissa säädettäisiin informatiivisesti yksiköiden toiminnan tarkoituksesta. Yksiköiden toiminnan tarkoitus on mahdollistaa lapsen edun mukainen oikeusprosessi, jossa lapsen oikeudet, psykososiaaliset tarpeet ja suojelu varmistetaan huomioiden samalla kaikkien oikeusprosessin osapuolten oikeusturva. Ehdotettu muotoilu vastaa Barnahus-standardeja.

1 a §:n 2 momentti. Toisessa momentissa säädettäisiin lapsen edusta keskeisenä ohjaavana periaatteena, joka on lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja Barnahus-toiminnan kulmakivi. Ehdotetun säännöksen mukaan lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa tämän lain nojalla tehtävissä toimissa ja päätöksissä. Päätökset voivat koskea lasta taikka hänen perheenjäsentään tai huoltajaansa.²² Ehdotettu toinen momentti on yhdenmukainen lapsen etua koskevan Barnahus-standardin muotoilun ja lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukainen.

Lapsen edun käsite on tulkinnanvarainen ja sitä on syytä avata huolellisesti mahdollisissa esitöissä. Perusteluissa on selitettävä, minkä katsotaan olevan lapsen edun mukaista ja millä perusteella lapsen etu asiassa on arvioitu. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen peruseriaatteena on lapsen etu, joka on pyrittävä turvaamaan kaikissa lapsia koskevissa päätöksissä. Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymien lapsiystävällisen oikeudenkäytön suuntaviivojen mukaan lapsen etu on sisällytettävä olennaisesti kaikkiin oikeudenkäyttömenettelyihin. Eri viranomaisilla on erilaisia lakisääteisiä tehtäviä sekä erilaiset menettelyperiaatteet ja tavoitteet. Siksi ne voivat korostaa eri näkökulmia lapsen edun määrittelyssä. Rikosoikeusjärjestelmän näkökulmasta voidaan ajatella, että lapsen etu toteutuu keräämällä paras mahdollinen todistusaineisto tuomiota varten ja turvaamalla menettelyn oikeudenmukaisuus. Kun taas lastensuojelu arvioi lapsen etua rikosprosessissa, voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi lapsen jaksamiseen ja siihen, että varmistetaanko lapsen suojelu myös tulevaisuudessa. Mielenterveyshuollon ammattilaisen näkökulmasta lapsen edun varmistamiseen liittyy myös tilanteen ja eri prosessien vaikutus lapsen psyykkiseen hyvinvointiin ja hänen tarvitsemaansa hoitoon. Esimerkiksi joissain tapauksissa lapsen etu voi olla ristiriidassa rikosvastuun toteuttamisen kanssa, mikä tulee ottaa huomioon silloin, kun moniammatillisen asiantuntijaryhmän sopii viranomaisten toimenpiteistä, Lapsen edun varmistaminen on aina jossain määrin subjektiivista. On myös tärkeää varmistaa, että lapsen oma näkökulma tulee kuulluksi. Lapsen edunvalvojalla on suuri merkitys lapsen näkökulman ilmitulossa.²³

1 a §:n 3 momentti. Kolmannessa momentissa lueteltaisiin yksiköiden konkreettiset tehtävät. Kohta 1 koskisi tutkimuksen tekemistä, joka on nykyisessä laissa kuvattu päätehtävä. Tutkimuksen tekeminen säilyisi edelleen tärkeänä osana yksiköiden toimintaa. Lähtökohtaa tutkimuksen käynnistymisestä poliisiin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä eli virka-apupyynnöllä ei ole tarkoitus muuttaa. Kohtaan ehdotetaan sisällytettäväksi vaatimus tutkimuksen tekemisestä ilman aiheutonta viivästystä, josta säädetään vanhan lain 3 §:ssä. Selvyyden vuoksi ehdotetaan lisättäväksi lakiin kuvaus siitä mitä tutkimuksella tarkoitetaan. Tutkimuksella tarkoitetaan lapsen ja hänen huoltajansa haastattelua, tarvittavia psykologisia, somaattisia ja muita lääketieteellisiä tutkimuksia sekä tutkimukseen perustuvan lausunnon valmistelua.

²² Lapsen edun periaatteesta tarkemmin esimerkiksi Hakalehto, Suvianna: Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent Oy 2018, s. 96–104.

²³ Lapsen edusta järjestämislain yhteydessä Lilja – Hiilloskivi 2022, s. 59–61.

Kohdassa 2 säädettäisiin yksiköiden tehtäväksi kerätä lapsesta taustatietoja eri viranomaisilta kokonaiskuvan saamiseksi ja lapsen edun määrittämiseksi moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä. Taustatietojen kerääminen edellyttäisi poliisin virka-apupyyntöä. Kyse on käytännössä LASTA-seulonnasta, jonka tarkoituksena on kerätä ja vaihtaa tietoja, joilla on merkitystä päätettäessä tapauksen käsittelytavasta. Kun poliisi on saanut seulontatiedot, tulee tehdä päätös siitä, että kutsutaanko moniammatillinen asiantuntijaryhmä koolle vai tehdäänkö suoraan taustatietojen perusteella päätös esimerkiksi tutkimatta jättämisestä.

Kohdassa 3 säädettäisiin yksiköiden tehtävästä arvioida lapsen hoidon ja tuen tarve sekä kehittää tukipalveluita ja koordinoita niitä. Kaikki hoitoon liittyvät toimenpiteet tulee erottaa 1 kohdan mukaisesta tutkimuksesta. Toiminnassa tulee Barnahus-standardien mukaisesti varmistaa, ettei sama ammattilainen ole tutkimuksen toimeenpanija ja kriisitukea tarjoava taho. Perustelumuiotiossa ehdotetaan, että yksiköiden tehtävä on koordinoita yksittäisen lapsen ja perheen hoitoon pääsyä ja kehittää yleisesti palveluita yksikön toiminta-alueella, mutta ei tarjota näitä palveluita. Valmistelussa tulee selkeyttää työnjako SERI-keskusten nuorisosensitiivisen työn ja yksiköiden välillä.

Kohdassa 4 säädettäisiin muille viranomaisille ja lasten, nuorten ja perheiden parissa toimiville muille asiantuntijoille tarjottavasta koulutuksesta ja konsultoinnista. Koulutuksen ja konsultaation tarjoaminen on jo tällä hetkellä käytännössä tärkeä osa yksiköiden työnkuva. Viranomaisten lisäksi koulutusta ja konsultointia voidaan tarjota myös muille asiantuntijoille, kuten lastensuojelun yksityisille toimijoille ja oikeudenkäyntitulkeille. Näitä kevyempiä yhteistyötapoja voisi käyttää matalalla kynnyksellä ilman virallista virka-apupyyntöä. Lain 5 §:ssä säädetyllä toiminnanohjauksella voitaisiin ohjata tarkemmin tämän pykälän mukaisista tehtävistä kuten koulutuksen ja konsultaation sisällöstä.

Kohdassa 5 säädettäisiin mahdollisuudesta avustaa alle 18-vuotiaan epäillyn, kehitysvammaisen aikuisen tai muun erityisosaamista edellyttävän henkilön kuulemisessa henkeen tai terveyteen taikka seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuneessa rikosepäilyssä yksikön harkinnan mukaan. Poliisi kokee näiden ryhmien kuulemisen haastavana, eikä vastaavaa erityisosaamista ole saatavilla muualta kuin yksiköistä. Avustaminen tulisi aikuisen kehitysvammaisen osalta kyseeseen etenkin, kun häntä kuultaisiin asianomistajana. Muun erityisosaamista edellyttävän henkilön kuuleminen voi tarkoittaa esimerkiksi vanhuksia tai muistisairaita henkilöitä. Tähän mennessä yksiköt ovat toisinaan antaneet tukea muidenkin kuin lapsiasianomistajien ja -todistajien kuulemisessa, joten olisi tärkeää lisätä nämä palvelut yksiköiden tehtäviin. Nämä ryhmät eivät kuitenkaan ole yksiköiden toiminnan ytimessä, vaan niihin tulisi suhtautua harkinnanvaraisena tehtävänä. Sääntelyn on tarkoitus olla avointa ja mahdollistaa tarkoituksenmukainen yhteistyö poliisin ja yksikön harkinnan mukaan. Yhteistyö ei edellyttäisi virka-apupyyntöä, vaan kyse on matalamman kynnyksen konsultaatiosta. Ratkaisun poliisin avustamisesta tekee viime kädessä yksikkö.

Valmistelussa selvitettävää

- Lapsen edun käsitteen huolellinen avaaminen perusteluissa.
- Poliisin ja syyttäjän kuuleminen valituista toimintamalleista. Onko virka-apupyyntö LASTA-seulaa varten hyvä toimintamalli?
- Tuleeko laissa käyttää poliisin sijasta sanaa esitutkintaviranomainen? Onko esimerkiksi rajavartiolaitoksella tutkittavana sellaisia rikoksia, jotka voisivat soveltua yksiköihin? Työnjako SERI-keskusten nuorisosensitiivisen työn ja yksiköiden välillä.

2 § Yksiköiden toiminnan järjestäminen

Ehdotetaan muutettavaksi pykälän otsikko ”tutkimusten tekeminen” muotoon ”yksiköiden toiminnan järjestäminen”. Uusi otsikko kuvaisi paremmin sitä, että yksiköiden tehtävät laajenisivat muihinkin palveluihin kuin tutkimuksen tekemiseen.

2 §:n 1 momentti. Momentissa asetetaan hyvinvointialueille ja HUS-yhtymälle velvollisuus huolehtia yksiköiden toiminnan järjestämisestä. Momentti pysyisi sisällöllisesti ennallaan, mutta esityksessä ehdotetaan muutettavaksi momentin viittaus 1 §:ssä tarkoitetun tutkimuksen järjestämisestä 1 §:ssä tarkoitettujen yksiköiden toiminnan järjestämiseen.

2 §:n 2 momentti. Momentti pidettäisiin pääosin ennallaan, mutta sen sisältöä voitaisiin täsmentää. Yksiköt ovat tuoneet esille somatiikan osaamisen tärkeyden. Säännöksen ”tarvittava henkilöstö” tarkoittaa myös somatiikan osaamista ja saumatonta yhteistyötä somatiikan osajien kanssa. Tällä hetkellä yksiköiden tilat ja laitteet ovat tulleet yliopistosairaaloilta. Näin olisi myös jatkossa. Muut 1 a §:n tehtävien mukaisten palveluiden tuottamiseksi tarvittavat resurssit tarkoittavat esimerkiksi tulkkausta tai muita tarvittavia ostopalveluita. Lakiin lisättäisiin vanhan lain perusteluista löytyvä käytännössä tärkeä periaate, jonka mukaan edellytyksenä ei olisi, että hyvinvointialue tuottaisi itse kaikki palvelut, vaan ne voidaan toteuttaa myös ostopalveluna.²⁴ Tällä hetkellä joitain palveluita tuotetaan ns. satelliittijärjestelyllä muun muassa Vaasassa ja Lahdessa palvelusopimuksella. Säännöksen muotoilu mahdollistaisi joustavat paikalliset ratkaisut. Mahdollisissa tulevilla palvelu- tai hankintasopimuksissa tulee selkeästi kirjata henkilötietojen käsittelyn vastuut ja oikeudet silloin kun palveluita hankitaan yksiköiden ulkopuolelta.

Valmistelussa selvitettävää

- Valmistelussa tulee miettiä lain sisäinen logiikka 2 §:ssä olevan ”toiminnan järjestämisen” ja myöhemmin 6 ja 7 §:issä määriteltävän rahoitusvastuun välillä. Onko kyseessä hyvinvointialueiden vastuu ylläpidosta, mutta korvaukset maksetaan jostain muualta?
- Yksiköiden näkemyksen kuuleminen siitä, että pitäisikö somatiikan osaaminen mainita lakitekstin tasolla.
- Valmistelussa tulee harkita, että tarvitseeko ulkoistamisen mahdollisuudesta nimenomaisesti säätää vai onko se muutoin vakiintunut toimintamalli. Onko olemassa oikeudellinen peruste, miksi palvelun ulkoistamisesta pitäisi säätää nimenomaisesti? Velvoitteiden toteuttamisesta ostopalveluina (2 §:n 2 momentti) voi konsultoida tarvittaessa esimerkiksi HUS-juristeja, jotka ovat valmistelleet Lahden sopimuksen.

3 § Tutkimuksen käynnistäminen ja keskeyttäminen

Nykyisen lain 3 § sääntelee tutkimuksen käynnistämistä ja keskeyttämistä. Yksiköiden toimintatavat ovat monipuolistuneet huomattavasti siitä, mitä ne olivat vuonna 2008 järjestämislain säätämisen aikaan.²⁵ Lain 3 § on sisällöltään vanhentunut ja sen yksityiskohtainen sääntely on jo täysin integroitunut yksiköiden ja poliisin yhteistyömalleihin. Yksinkertaistamista puoltaa myös se, että esitutkintalaki on muuttunut lapsirikostutkiminnan osalta muun muassa siten, että kiireellisyydestä on säädetty esitutkintalaissa. Lisäksi psykiatrista hoitoa ei enää nykyään keskeytetä.

Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, että tutkimus on käynnistettävä ja tehtävä ilman aiheetonta viivästystä. Uuden lain systematiikassa tämä vaatimus olisi luontevampaa säätää

²⁴ HE 126/2008 vp, s. 10.

²⁵ Yksiköiden nykyisiä toimintatapoja kuvataan lainsäädäntöanalyysissä Lilja – Hiilloskivi 2022 ja THL:n julkaisussa Stolt – Laajasalo et al. 2023.

osana yksiköiden tehtäviä, koska tutkimuksen tekeminen ei ole enää yksiköiden ainoa tehtävä. Tässä perustelumuiustiossa nopeusvaatimus on kirjoitettu sisään 1 a §:n 3 momentin 1 kohtaan. Jos päädytään siihen, että nykyinen 3 § pykälä kumotaan, yksiköiden tehtävistä voisi säätää uuden 1 a §:n sijasta 3 §:ssä. Jos nykyinen 3 § pykälä säilytetään, on syytä lisätä täsmentävä viittaus 1 a §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun tutkimukseen.

Valmistelussa selvitettävää

- Nykyisen 3 §:n kumoamisen vaikutukset yksiköiden ja sidosryhmien toimintaan.

4 § Yksikön oikeus saada ja antaa tietoja

Lain 4 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että yksiköiden tiedonsaantioikeudet laajennettaisiin vastaamaan yksiköiden uusia tehtäviä. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän tiedonsaantioikeuksista säädettäisiin 4 a §:ssä ja 4 b §:ssä. Valmistelussa tulee huomioida vuonna 2023 julkaistu VN TEAS-raportti oma-aloitteisesta tietojen antamisesta rikosten torjumiseksi. Raportissa esitetään suosituksia tulevia tiedonsaantioikeuksia koskevia erityislakeja varten.²⁶ Pykälän otsikossa ja tekstissä olevat viittaukset tutkimusyksikköön muutettaisiin viittauksiksi yksikköön.

4 §:n 1 momentti. Ensimmäisen momentin mukainen tiedonsaantioikeus säilyisi ennallaan. Momentissa säädetään yksikön oikeudesta saada välttämättömät asiakirjat poliisilta, syyttäjältä ja tuomioistuimelta 1 a §:n 3 momentin 1 kohdan mukaisen tutkimuksen tekemiseksi.

4 §:n 2 momentti. Yksiköiden tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin kattamaan tutkimuksen tekemisen lisäksi myös yksiköiden uusi 1 a §:n 3 momentin 2 kohdan mukainen tehtävä. Tämä tarkoittaa taustatietojen keräämistä poliisin pyynnöstä eri viranomaisten rekistereistä poliisin esitutkintaharkintaa ja moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentelyä varten. Yksiköillä olisi oikeus saada lasta koskevia välttämättömiä tietoja pykälässä tarkoitetuilta tahoilta, kuten esimerkiksi valtion ja kunnan viranomaisilta sekä terveydenhuollon yksiköiltä. Perustelumuiustion säädösehdotus on laadittu siten, että yksiköiden tekemä tietopyyntö säilyisi tiedon saamisen lähtökohtana. Paras vaihtoehto käytännön toimijoiden näkökulmasta olisi kuitenkin säätää oikeudesta katsella tietoja suoraan terveyden- ja sosiaalihuollon järjestelmistä. Käytännössä tämä voitaisiin toteuttaa teknisenä rajapintana tai rajattuna katseluyhteytenä tiettyihin tietoihin. Etenkin pääsy Kanta-järjestelmään ja oikeus kerätä sieltä taustatietoja lapsen olosuhteista olisi järkevää päällekkäisen työn välttämiseksi. Olisi tarkoituksenmukaista, että LASTA-koordinaattori hakisi tiedot suoraan Kanta-järjestelmästä paitsi, jos kyseisiä tietoja ei ole Kannassa. Tällöin tietoja tulee pyytää taholta, jonka hallussa tarvittavat tiedot ovat.

4 §:n 3 momentti. Kolmas momentti säilyisi ennallaan. Säännöksen mukaan poliisin, syyttäjän, tai tuomioistuimen pyynnöstä tehty tutkimus epäillyn lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi ja tutkimuksen aikana kertyneet tiedot voidaan luovuttaa tutkimuksen pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle ja tiedoista tulee osa esitutkinta-aineistoa, jota käsitellään esitutkintalain salassapito- ja julkisuusperiaatteiden mukaisesti. Kyseessä on yksikön ilmoitusoikeus, joka koskee vain 1 a

---

²⁶ Kurvinen, Evgeniya – Ahokas, Khatija – Elmerot, Åsa – Hassinen, Tuomas – Havre, Merete – Kuukasjärvi, Kimmo – Laitinen, Kari – Launiala, Mika – Määttä, Kalle – Salumaa-Lepik, Kärt – Sariola, Meri – Tiura-Virta, Helinä – Voutilainen, Tomi: Oma-aloitteinen tietojen antaminen rikosten torjumiseksi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:39. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165005>. Järjestämisalakia käsitellään sivuilla 76–77 ja 150–151 sekä sivuilla 139–153 väkivalta- ja seksuaalirikosten selvittämisestä.

§:n 3 momentin 1 kohdan mukaista tutkimusta, mutta ei 2 kohdan mukaista taustatietojen keräämistä, josta säädettäisiin 4 b §:ssä.

4 §:n 4 momentti. Momentissa käytettäisiin jatkossa "loppulausunnon" sijasta sanaa lausunto, koska varsinaista loppulausuntoa ei aina kirjoiteta. Tietojen välittäminen yhteenvedon muodossa voi silti olla silti olennaista. Tietosuojan näkökulmasta on parempi luovuttaa mahdollisimman selkeä asiantuntijan kokoama yhteenvedo tietojoukosta kuin tiedot kokonaisuudessaan. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että yksiköillä on mahdollisuus antaa lausunto psyykkisen hoidon lisäksi myös lapsen somaattisesta hoidosta. Lausunnon vastaanottajaksi muutettaisiin vastaavan terveydenhuollon toimintayksikön sijasta lapsen hoidosta vastaavalle ammattilaiselle sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilaiselle. Valmistelussa on hyvä harkita, että tarvitaanko säännökseen enää lisävaatimusta "jos se on välttämätöntä lapsen tarvitseman hoidon järjestämiseksi".

4 §:n 5 momentti. Viidennessä momentissa ehdotetaan säädettäväksi selvennykset siitä, kenen asiakirjoja eri prosesseissa olevat asiakirjat ovat ja miten asiakirjoja säilytetään. Tutkimuksen osalta säilytysaika on nykyisen lain mukaan 12 vuotta siitä, kun tutkittava on tullut täysi-ikäiseksi, ellei muualla säädetty pidempää säilytysaikaa. Järjestämislain hallituksen esityksessä perustellaan säilytysaikaa sillä, että se on yhtenevä seksuaalirikosten vanhenemisajan kanssa.²⁷ Valmistelussa tulisi pohtia sitä, onko säilytysaika nykylainsäädännön valossa perusteltu. Joka tapauksessa säännöksessä tulisi ainakin täsmentää, että säilytysaika koskee 1 a §:n 3 momentin 1 kohdan mukaista tutkimusta. Momentissa täsmennetään, että 1 a §:n 3 momentin 2 kohdan mukaisesta taustatietojen keräämisestä saatujen tietojen eli LASTA-seulontatietojen kirjaamisesta ja säilyttämisestä säädetään 4 b §:ssä. Asiakirjahallinnossa tulee huomioida hoidon ja tutkimuksen asiakirjojen erillisyydet. Momentissa tarkennettaisiin, että mahdolliset hoitoon liittyvät eli 1 a §:n 3 momentin 3 kohdan mukaiset asiakirjat olisivat potilasasiakirjoja, joita käsitellään potilaan oikeuksista ja asemasta annetun lain mukaisesti.

4 §:n 6 momentin osalta tulee harkita, että onko yllä mainittujen muutosten jälkeen tarvetta säilyttää viittauksia henkilötietolakiin ja julkisuuslakiin. Ne ovat joka tapauksessa tietojenkäsittelyn yleislakeja, eikä viittauksella välttämättä ole merkittävää lisäarvoa.

Valmistelussa selvitettävää

- Järjestämislain mukaisista tiedonsaantioikeuksista säädettäessä tulee ottaa huomioon yleinen kehitys, jossa tiedonsaantioikeuksista olisi syytä säätää keskitetysti ja yhteneväisesti erillislaeissa (VN TEAS -selvitys 2023:39 oma-aloitteisesta tietojen antamisesta rikosten torjumiseksi). Kuitenkaan tarvittavia muutoksia ei tule lykätä tarpeettomasti odottaessa muun lainsäädännön uudistamista, mutta valmistelussa tulee pitää silmällä tätä kehitystä.
- Katseluoikeuksista ja teknisestä toteutuksesta on syytä keskustella potilasjärjestelmä- ja tietosuojasi-asiakirjojen kanssa.
- Onko yksiköiden tiedonsaanti perusteltua kytkeä edelleen tietopyyntöihin vai tulisiko sen sijaan säätää oma-aloitteisesta katseluoikeudesta eli sallia pääsy tarvittaviin sosiaali- ja terveydenhuollon tietokantoihin teknistä rajapintaa tai rajattua katseluyhteyttä käyttäen? Oikeus katseluun voisi tulla poliisin LASTA-seulontaa koskevan virka-apupyynnön nojalla. Pystyykö olennaisen tiedon määrittelemään poliisin tietopyynnön pohjalta? Mitkä ovat kokemukset? Vai rajaako LASTA-lomake olennaisella tavalla? Halutaanko LASTA-lomake laissa mainittavaksi ja

---

²⁷ HE 126/2008 vp, s. 11–12.

yhdenmukaiseksi pohjaksi? Kaikessa tässä pohdinnassa on huomioitava henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja tarkkarajaisuus.

- Voisivatko yksiköiden LASTA-koordinaattorit etsiä suoraan tietoa Kanta-järjestelmästä? Miten tämä käytännössä toteutettaisiin ja tarvitseeko Kanta-asetusta muuttaa? Esimerkiksi tuleeko seulonta merkitä Kantaan ja voiko lapsen vanhempi saada sitä kautta tiedon rikosepäilyistä tai estää tietojen seulomista?
- Jos mahdollistetaan suora katseluoikeus, LASTA-koordinaattorien tehtäväkuvaan liittyvistä käyttöoikeuksista tulisi säätää Kanta-asetuksessa. Asetuksessa on kuvauksia eri ammattihenkilöiden profiileista ja eri profiilien oikeuksista Kanta-järjestelmän tietoihin. Tulisiko LASTA-koordinaattoreille antaa pääsy myös muihin Kanta-järjestelmää vastaaviin laajoihin valtakunnallisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmiin?
- Perusoikeuspunninta eli tiedonsaantioikeuksien tasapainottaminen suhteessa yksityisyyden suojaan (PL 10 §) ja lapsen oikeuteen väkivallattomaan elämään. Tiedonsaantioikeuden eivät saa tulla liian laajoiksi, mutta ne eivät myöskään saa olla liian suppeat.
- Onko tutkimuksen osalta 12 vuoden säilytysaika lapsen täysi-ikäistymisen jälkeen perusteltu? Onko säännöksen ”ellei muualla säädetty pidempää säilytysaikaa” - lauseella käyttöalaa vai onko se säädetty vain varmuuden vuoksi? Onko sääntely tältä osin vanhentunutta?
- Onko jatkossa tarpeellista ja perusteltua säilyttää tutkimuksista yksiköissä kopioita, koska niistä tulee kuitenkin osa poliisin esitutkimusmateriaalia? Terveystieteiden asiantuntijoita tulee konsultoida siitä, miten tutkimukset ja muista tehtävistä syntyvät asiakirjat tulee jatkossa dokumentoida terveydenhuollon tarpeita varten.
- Onko tarpeellista säilyttää säännöksen viittaukset julkisuuslakiin ja henkilötietolakiin?

4 a § Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Ehdotetaan säädettäväksi uusi 4 a §, jolla varmistettaisiin moniammatillinen yhteistyö ja sujuva tietojenvaihto tapausta hoitavien viranomaisten välillä. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa sen, että lapsen etu huomioidaan ja että eri tukitoimet ja viranomaisprosessit koordinoitetaan viranomaisten kesken.²⁸ Tällä hetkellä LASTA-seulan jälkeen mahdollisesti järjestettävä koordinaatiokokous ei perustu lainsäädäntöön, vaan viranomaiskäytäntöihin. Kokouksen koolle kutsujana on tällä hetkellä joko yksikkö tai poliisi. Perustelumuuksio on laadittu siitä lähtökohdasta, että vastuu moniammatillisen yhteistyön koordinaatiosta ja taustatietojen keräämisestä olisi yksiköillä. Uudessa 4 a §:ssä säädettäisiin asiantuntijaryhmän tehtävistä ja kokoonpanosta, LASTA-koordinaattorin tehtävästä kerätä yksikön tietojensaantioikeuden nojalla ryhmän työskentelyn kannalta olennaiset taustatiedot sekä jäsenten oikeudesta käsitellä näitä tietoja asiantuntijaryhmän tehtävän suorittamiseksi. Asiantuntijaryhmän tehtävä on lapsen edun varmistaminen ja viranomaisprosessien koordinoiminen.

4 a §:n 1 momentti. Ensimmäisen momentin mukaan lapsen asiaa voidaan käsitellä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jonka tehtävänä on selvittää lapsen etu tapauksessa, sopia eri viranomaisten toimenpiteistä ja varmistaa, että toimenpiteet kokonaisuutena edistävät lapsen etua. Moniammatillinen tietojenvaihto osana yhteistyötä on

---

²⁸ THL:n antama valtakunnallinen suositus väkivallan vastaisen työn koordinoimisen rakenteista on toimiva esimerkki moniammatillisesta yhteistyöstä. October, Martta – Laitinen, Hanna-Leena: Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjeus 10/2022. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/144538>.

tärkeää, koska sosiaali- ja terveydenhuollon tiedoista voidaan oikein tulkittuna havaita hyväksikäytön merkit myös silloin, kun erillisen yksittäisen tapahtuman ei katsota ylittävän esitutkintakynnystä tai taustatietojen perusteella voidaan todeta, että tapaus on parempi käsitellä rikosprosessin ulkopuolella. Monialaista asiantuntemusta tarvitaan myös varmistamaan, että lapsen kehitystä koskevat kysymykset, lapsen hyväksikäyttö ilmiönä sekä asiaan usein liittyvät huoltajuuskiistat ja niiden vaikutus lapsen kertomukseen ymmärretään oikein. Taustatietoja kokonaiskuvan saamiseksi ja lapsen edun määrittämiseksi kerättäisiin nimenomaisesti moniammatillisen työryhmän työskentelyn ja päätöksenteon taustaksi. Ehdotus lähtee siitä, että tietoja kerättäisiin poliisin pyynnöstä eli virka-apupyynnöllä, jonka jälkeen moniammatillisen työryhmä kutsuttaisiin koolle analysoimaan tilannetta ja tekemään tarvittavat päätökset 4 momentin mukaisesti.

4 a §:n 2 momentti. Toisessa momentissa säädettäisiin asiantuntijaryhmän kokoonpanosta. Ehdotetun säännöksen mukaan moniammatilliseen asiantuntijaryhmään tulee kuulua vähintään yksikön asiantuntija, poliisin, syyttäjän ja lastensuojelun edustaja. Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään voidaan kutsua muitakin asiantuntijajäseniä.

4 a §:n 3 momentti. Kolmannessa momentissa säädettäisiin ns. LASTA-koordinaattorista. Ehdotetun säännöksen mukaan yksikön työntekijä, jolla on sosiaali- tai terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen oikeuttava tutkinto, kerää eri viranomaisilta taustatiedot lapsen ja hänen perheensä olosuhteista kokonaiskuvan saamiseksi ja laatii olennaisista taustatiedoista yhteenvedon moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentelyä varten. Jos yksiköille myönnetään 4 §:ssä katseluoikeudet viranomaisten rekistereihin, säännöksessä voitaisiin käyttää muotoilua ”kerää eri viranomaisilta tai viranomaisrekistereistä taustatiedot”. Tarvittaessa voidaan lisätä säännökseen määre ”tai sopimuksen perusteella yksikölle palveluita tuottava henkilö”. Tällä viitattaisiin tilanteeseen, jossa LASTA-koordinaattori toimisi ostopalveluna tai satelliittina yksikön ulkopuolella toisessa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon yksikössä tai muun viranomaisen yhteydessä. Tällöin yksikön LASTA-koordinaattori voisi käytännössä sijoittua alueella jonkun sopivan viranomaisen yhteyteen joko sopimusjärjestelyllä tai suoraan lain tasolla määriteltynä osana kyseistä viranomaista. Yksi toteutusvaihtoehto, joka on jo käytännössä osoittautunut toimivaksi, on LASTA-koordinaattorien sijoittaminen fyysisesti poliisiasemalle.²⁹

LASTA-koordinaattorin tehtävänä on kerätä eri viranomaisilta taustatiedot lapsen ja hänen perheensä olosuhteista kokonaiskuvan saamiseksi. LASTA-koordinaattorin tiedonsaantioikeus perustuu ehdotettuun 4 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan yksiköllä olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä lasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä 1 a §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen tehtävän eli moniammatillisen asiantuntijaryhmän toimintaa varten. Yksikön LASTA-koordinaattorin tiedonsaantioikeus koskee muun muassa tietoa valtion ja kunnan viranomaisilta, terveydenhuollon yksiköitä ja ammattihenkilöitä. Koordinaattori laatisi olennaisista taustatiedoista yhteenvedon moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentelyä varten. Olennaiset tiedot on suodatettava tietomassasta, jotta tapauksen kannalta merkityksellisten tieto tulee esille ja käsiteltävien henkilötietojen määrä vähenisi. Lisäksi tiedot on ”käännettävä” esimerkiksi lääketieteen kielestä yleiskielelle yhteenvedon.

4 a §:n 4 momentti. Pykälän neljännessä momentissa säädettäisiin asiantuntijaryhmään kuuluvien viranomaisten keskinäisestä tiedonvaihdosta. Tällä hetkellä lainsäädännössä ei ole nimenomaista sääntelyä, joka antaisi yksiselitteisesti mahdollisuuden käsitellä eri viranomaisten tietoja moniammatillisen päätöksenteon pohjana. Ryhmä saisi käsitellä taustatiedoista laadittua yhteenvedoa tapauksen kannalta tarpeellisista tiedoista, jotka LASTA-

²⁹ Fadjukoff – Hautamäki – Hakala – Ellonen 2023 ja hankkeesta laadittu Policy Brief 2023:39. Saatavilla: <https://barnahus.fi/julkaisut-hankkeesta/policy-brief-202339-lapsirikosasioiden-moniammatillinen-esikasittely-huomioitava-lainsaadannossa/>.

koordinaattori on kerännyt. Yhteenvetoa käytettäisiin asiantuntijaryhmän keskusteluissa yhteisen päätöksenteon ja koordinaatiosuunnitelman tekemisessä. Moniammatillisella asiantuntijaryhmällä ei olisi oikeutta katsella tietoja suoraan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmistä tai tulosteista, vaan ryhmä voisi käsitellä ainoastaan koordinaattorin suodattamaa tietoa. Tämä olisi perusteltua siksi, että kaikki seuraa varten kerätyt tiedot eivät välttämättä ole tutkinnan kannalta merkityksellisiä. Yhteenveto vähentäisi käsiteltävien henkilötietojen määrää, mikä on henkilötietojen käsittelyä koskevien periaatteiden mukaista. Yhteenveto ei saa kuitenkaan olla liian suppea, jotta sen perusteella voidaan tehdä päätöksiä esitutkinnassa ja syyteharkinnassa. Asiantuntijaryhmään kuuluville viranomaisilla annettaisiin säädöksellä myös ilmoitusoikeus muille asiantuntijaryhmän viranomaisille lapsen ja hänen perheensä olosuhteita koskevasta tiedosta, kun se on välttämätöntä moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtävien hoitamiseksi. Vastaavasti muilla asiantuntijaryhmän viranomaisilla on oikeus vastaanottaa tätä tietoa ja käyttää sitä omassa päätöksenteossaan. Tieto lapsen ja hänen perheensä olosuhteista viittaisi esimerkiksi siihen, miten tapaus etenee eri viranomaisprosesseissa. Lapsen vanhempiin liittyvät tiedot voivat olla olennaisia, mutta laajentavat edelleen arkaluontoista henkilötietojoukkoa. Täten ilmoitusoikeus koskee vain asiantuntijaryhmän tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä tietoa. Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään kuuluvilla viranomaisilla ehdotetaan säännöksessä oikeutta myös käyttää näitä tietoja toimenpiteissään ja päätöksissään. Kyse voi olla esimerkiksi tiedoista, joista olisi hyötyä lakisääteisessä lastensuojelun tarpeen arvioinnissa tai kiireellisen huostaanottopäätöksen perusteluissa.

Valmistelussa selvitettävää

- Asiantuntijaryhmän toiminnan kannalta on olennaista, että säädetyillä viranomaisilla on velvollisuus osallistua toimintaan. Ehdotetussa 5 §:ssä säädellään tulohajauksesta ja neuvottelukunnan tehtävästä varmistaa se, että jokaisella alueella nimetään jäsenet asiantuntijaryhmään. Tulohajauksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että ryhmällä on samanlaiset toimintaperiaatteet asiantuntijaryhmän koolle kutsumisesta, tapaamisten säännöllisyydestä ja kirjaamiskäytännöistä sekä vastaavista seikoista.
- Voidaan harkita myös säätämistä siitä, että kuka vastaa asiantuntijaryhmän kutsumisesta koolle. Jos se säädetään yksiköiden tehtäväksi, siitä olisi luontevaa säätää 1 a §:n 3 momentissa omana kohtanaan.
- LASTA-koordinaattorin sijoittamisen osalta tulee harkita, että jätetäänkö lainsäädännössä avoimeksi, minne kukin alue koordinaattorin sijoittaa (esim. ns. satelliittina toisen viranomaisen, kuten poliisin yhteyteen). LASTA-koordinaattorin rahoittaminen tulee myös ratkaista.
- Sidosryhmien kuuleminen siitä, mitkä tahot tulisivat olla edustettuna moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä.
- Onko LASTA-seulan ja LASTA-koordinaattorin nimitystä perusteltua käyttää säännöstasolla?
- Jos halutaan säätää pykälässä LASTA-koordinaattorin määreeksi ”tai sopimuksen perusteella yksikölle palveluita tuottava henkilö”, tulee täsmentää sen suhde 2 §:n ehdotettuun lisäykseen ”hyvinvointialue tai HUS-yhtymä voi tuottaa palvelut itse tai hankkia ne tai osan niistä muulta palveluntuottajalta”.
- Miten tulisi täsmentää moniammatilliseen asiantuntijaryhmään kuuluvien viranomaisten oikeutta käyttää tietoja toimenpiteissään ja päätöksissään? Poliisia, syyttäjiä, yksiköitä ja lastensuojelun asiantuntijoita tulee kuulla säännöksen muotoilusta.
- Tietosuojavaltuutetun näkemyksen selvittäminen siitä, voidaanko tietojensaantioikeus laajentaa myös vanhempien tietoihin.

4 b § Tietojen kirjaaminen moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä

Ehdotetaan säädettäväksi uusi 4 b §, jossa säädettäisiin moniammatillisen asiantuntijaryhmän käsittelemän tiedon ja päätösten kirjaamisesta.

Pykälässä luodaan uusi henkilötietorekisteri, jonne tallennettaisiin moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnassa kertynyttä tietoa kuten 4 a §:n 4 momentin mukainen yhteenveto LASTA-seulasta sekä asiantuntijaryhmän yhteiseen päätöksentekoon liittyvät asiakirjat. Ehdotettu säännös mukailee oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 20 §:ää opiskeluhuollon kertomuksesta, joka on ainoita lainsäädännöstä löytyviä moniammatillisen työskentelyn kirjaamisesta sääteleviä säännöksiä. LASTA-koordinaattorin olisi luontevaa vastata tietojen kirjaamisesta, mutta myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voisivat olla oikeutettuja kirjausten tekemiseen. Kaikki moniammatillisen asiantuntijaryhmän jäsenet voisivat katsella LASTA-kertomuksen tietoja.

Ehdotetun 4 b §:n 2 momentissa lueteltaisiin tiedot, jotka kertomukseen tulee kirjata.³⁰ Lapsen tarpeelliset henkilötiedot voivat tarkoittaa esimerkiksi lapsen nimeä, henkilötunnusta ja kotikuntaa sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimeä ja yhteystietoja. Keskeisimpänä kirjattavina tietoina on tiedot asian käsittelystä moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokouksessa ja LASTA-koordinaattorin laatima yhteenveto lapsen taustatiedoista.

Valmistelussa selvitettävää

- Uuden henkilöresterin (LASTA-kertomus) perustaminen ja siihen liittyvien rekisterinpitäjän vastuiden määrittelyt (yksiköt, yliopistosairaala, YTA-alue, THL).
- Mitkä kaikki tiedot tulisi kirjata kertomukseen?
- Miten tietoja tulisi säilyttää ja kuinka kauan (tietosuojavaltuutetun konsultointi)?

5 § Yksiköiden toiminnan ohjaus

Nykyisen 5 §:n mukaan yksiköiden toiminta on järjestetty aluehallintovirastojen ja hyvinvointialueiden välisellä sopimuksella palveluiden tuottamisesta. AVI:t ollaan aikeissa lakkauttaa, joten myös järjestämislain muutosten osalta tulee seurata tarkasti aluehallinnon organisaatiouudistusta. Tässä yhteydessä tulee päättää siitä, yhdistetäänkö toiminnanohjaus ja budjettiohjaus toisiinsa vai säilytetäänkö nykyisiä AVI-sopimuksia vastaava rahoitusmalli. Perustelumuiotiossa ehdotetaan, että yksiköiden toiminnan ohjaus säädettäisiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäväksi. Täten myös pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi yksiköiden toiminnan ohjaukseksi.

Lain 5 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin yksiköiden toiminnan ohjaus THL:n tehtäväksi sekä määriteltäisiin ohjauksen sisältö. Taustalla on toive yhtenäistää yksiköiden toimintaa ja varmistaa samantasoiset palvelut valtakunnallisesti. Ohjauksen tulisi vastata Barnahus-laatusstandardeja ja siihen tulisi kuulua muun muassa ohjeiden antaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, yksiköiden henkilöstön koulutuksen suuntaaminen ja koordinointi, kansallinen tiedonkeruu tietoon perustuvien päätösten ja johtamisen pohjaksi, yksiköiden työn tukeminen, kansallisen monialaisen yhteistyön

³⁰ Kirjaamisesta monialaisessa yhteistyössä on tuotettu julkaisu Lehmuskoski, Antero – Ålander, Anne – Immonen, Maila – Virtanen, Nina – Lohijoki, Hanna – Jokinen, Taina: Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä: Versio 2.0. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/144211>.

varmistaminen ainakin eri ministeriöiden, Poliisihallituksen ja syyttäjänviraston välillä, kansallisten verkostojen toiminnasta vastaaminen esimerkiksi johdon ja eri ammattiryhmien verkostoja muodostamalla, kansallisten seminaarien järjestäminen sekä työn kehittäminen laatustandardien ja lainsäädännön pohjalta mukaan lukien kansainvälisiin verkostoihin osallistuminen. Ohjauksella voitaisiin varmistaa myös, että moniammatillinen asiantuntijaryhmä kutsutaan koolle kaikilla alueilla ja että LASTA-seulaa käytetään yhdenmukaisesti.

Lisäksi 5 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi hallinnonalat ylittävästä koordinoivasta neuvottelukunnasta. Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää sitä, että yksiköiden toiminnassa noudatetaan kansallisesti yhtenäisiä kriteerejä, että moniammatillinen asiantuntijaryhmä nimetään kaikilla alueilla ja että ne toimivat kansallisesti samoilla periaatteilla. Neuvottelukunta pyrkii vaikuttamaan siihen, että toiminnalle taataan riittävät resurssit valtakunnallisesti, ja että toimintaan osallistuvat viranomaiset saavat säännöllisesti koulutusta erikoisaloillaan ja yhteistä koulutusta monialaisissa asioissa. Neuvottelukunnan tehtävistä, toimikaudesta ja neuvottelukunnassa mukana olevista viranomaisista on käytävä keskustelua asian valmistelussa. Neuvottelukunnassa tulisi olla edustaja ainakin THL:stä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, oikeusministeriöstä, Poliisihallituksesta, sisäministeriöstä, syyttäjälaitokselta ja tuomioistuinvirastosta sekä AVI:sta tai sen tehtäviä tulevaisuudessa hoitavasta virastosta, jos rahoitusvastuu jää AVI:lle.

Valmistelussa selvitettävää

- Miten yksiköiden rahoitus tulee jatkossa järjestää?
- THL:n ohjauksen sisällön määrittäminen.
- Neuvottelukunnan tehtävät. Kuka nimeää neuvottelukunnan ja kutsuu koolle? Tuleeko siitä säätää myös laissa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta (668/2008)?
- Lain 5 § ja 2 §:n yhteneväisyys ja sisäinen loogisuus tulee varmistaa.

6 § Kustannusten korvaaminen

Valmistelussa tulee keskustella siitä, että siirretäänkö toiminnanohjauksen lisäksi myös rahoituksen hallinnointi THL:lle tai muulle taholle. Rahoituksen tulee olla korvamerkitty yksiköiden toimintaan. Lain 6 §:n sanamuoto tulee muuttaa vastaamaan yksiköiden laajentunutta tehtäväkuvaa siten, että pelkistä tutkimuksista aiheutuvien kustannuksien sijasta korvaus kattaisi tämän lain mukaiset tehtävät. Tarvittaessa voidaan sisällyttää myös lakiviittaus 1 a §:n mukaisiin tehtäviin. Asian valmistelussa tulee määrittää, miten lasketaan uusien tehtävien ja uusien asiakasryhmien tuottamat kustannukset.

Valmistelussa selvitettävää

- Minkä tahon vastuulla rahoituksen hallinnointi tulisi jatkossa olla (THL, AVI:a vastaava virasto vai jokin muu taho)?
- Miten tulevaisuudessa määritellään yksiköiden resurssitarpeet uusien tehtävien toteuttamiseen?

7 § Korvausten maksaminen

Rahoituksen perusteita tulee arvioida yksiköiden laajentuneiden tehtävien valossa. Esimerkiksi on kysyttävä, onko yksiköissä tehtyjen tutkimusten määrä enää käyttökelpoinen peruste rahoitukselle, kun tehtäviä laajennetaan. Joka tapauksessa 7 §:n viittaus alle 16-

vuotiaiden lasten määrään vanhentuu, koska lain soveltamisala laajenee alle 18-vuotiaisiin. Alaikäisten henkilöiden lukumäärä alueella ei kuitenkaan vastaa yksiköiden tehtävien laajuutta.

Valmistelussa selvitettävää

- Miten korvauksen laskemisen perusteet tulee tulevaisuudessa määrittää ja yhdenmukaistaa yksiköiden välillä?

8. Lakia alemman asteinen sääntely

Asian valmistelussa on olennaista huomioida ainakin seuraava lakia alemman asteinen sääntely ja viranomaisten antamat ohjeet. Niin sanotun Kanta-asetuksen³¹ päivittämistarvetta tulee selvittää asian valmistelussa. Oikeus päästä Kantaan tai muihin sosiaali- ja terveydenhuollon rekistereihin määräytyy ammattinimikkeen ja tehtävän mukaan. Valmistelussa täytyy varmistaa, että yksiköiden taustatietojen keräämisestä vastaavat työntekijät saavat pääsyn tarvittaviin rekistereihin ja heidän katseluoikeutensa saadaan vastaamaan järjestämislain muutoksia. Yksiköiden toimintaa ohjaavat sosiaali- ja terveysministeriön 30.1.2009 antamat ohjeet lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä (STM/492/2009) tulee päivittää vastaamaan muuttunutta lainsäädäntöä tai kumota.

9. Voimaantulo

Lain arvioitu voimaantuloajankohta täydennetään asian valmistelussa.

10. Toimeenpano ja seuranta

Lain toimivuuden seuranta helpottaa se, että yksiköiden toiminnan ohjauksesta on ehdotettu säädettäväksi laissa ja lisäksi ehdotetaan perustettavaksi uusi neuvottelukunta. Tutkimuksen tai selvityksen tilaaminen uudistuksen toimimisesta käytännössä on kannatettavaa.

11. Suhde muihin esityksiin

Järjestämislain muuttamiseen liittyvät ainakin seuraavat suunnitellut lainsäädäntöhankkeet: aluehallintovirastojen lakkauttaminen, lastensuojelulain kokonaisuudistus, julkisuuslain ajantasaistaminen³² ja mahdollinen STM:n hallinnonalan tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistus. Lisäksi EU:n uhdirektiivin uudistaminen tulee ottaa huomioon lainvalmistelussa, koska siinä todennäköisesti tullaan ottamaan kantaa Barnahus-palveluihin.³³ Myös lasten edunvalvontaa koskevan lainsäädännön muutostarpeet tulee ottaa huomioon järjestämislain muutosten yhteydessä.³⁴ Suhde talousarvioesitykseen selvitetään valmistelussa.

³¹ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus käyttöoikeudesta asiakastietoon (825/2022), joka oli voimassa 31.12.2023 saakka. Sen tilalle on tulossa Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä, joka on kirjoittamishetkellä lausuntokierroksella: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=6ce80169-37bf-4b52-a444-322d3a13f24f&proposalLanguage=da4408c3-39e4-4f5a-84db-84481bafc744>.

³² Hankerekisteri (OM083:00/2020): <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM083:00/2020>.

³³ Lisätietoa EURLEX <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0424>.

³⁴ Lisätietoa lasten edunvalvonnan kehitystarpeista Heikkilä, Marjukka – Rantaeskola, Satu: Suunnitelma lapsen edunvalvonnan kehittämisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa. Terveys ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 19/2022. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/144883>.

12. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Suhde perustuslakiin selvitetään valmistelussa. Keskeisiä perus- ja ihmisoikeuksia järjestämislain muutosten kannalta ovat lasten oikeudet ja niitä koskevat kansainväliset velvoitteet sekä perustuslain 10 §:n yksityiselämän suoja. Valmistelussa tulee arvioida, voidaanko lakiehdotus käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

LAKIEHDOTUS

Laki

Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikkoksen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikkoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) 1–4 § ja 5–7 §, sekä

lisätään lakiin uusi 1 a §, 4 a § ja 4 b §, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään (**kirjoitettaisiin valitut tarkentavat määreet**) yksiköiden tehtävistä lapseen kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikkoksen selvittämiseksi. Tässä laissa seksuaali- ja pahoinpitelyrikkoksella tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 20, 21, 25 tai 31 luvussa säädettyjä rikoksia.

(Lueteltaisiin eri yksiköt ja niiden vastaavat asiakasalueet.)

Tätä lakia sovelletaan alle 18-vuotiaaseen lapseen, johon epäillään kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikos ja alle 18-vuotiaaseen lapseen, jota kuullaan todistajana epäilyssä seksuaali- tai pahoinpitelyrikkoksessa, kun yksiköiden erityisosaaminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi.

1 a §

Yksiköiden tehtävät

Yksiköiden toiminnan tarkoitus on mahdollistaa lapsen edun mukainen oikeusprosessi, jossa lapsen oikeudet, psykososiaaliset tarpeet ja suojele varmistetaan huomioiden samalla kaikkien oikeusprosessin osapuolten oikeusturva.

Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa tämän lain nojalla tehtävissä toimissa ja päätöksissä.

Yksiköiden tehtäviä ovat:

- 1) tutkimuksen tekeminen epäillyn lapseen kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikkoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä ilman aiheetonta viivästystä. Tutkimuksella tarkoitetaan lapsen ja huoltajansa haastattelua, tarvittavia psykologisia, somaattisia ja muita lääketieteellisiä tutkimuksia sekä tutkimukseen perustuvan lausunnon valmistelua;
- 2) epäillyn seksuaali- tai pahoinpitelyrikkoksen kohteena olevan lapsen taustatietojen kerääminen poliisin pyynnöstä eri viranomaisilta kokonaiskuvan saamiseksi ja lapsen edun määrittämiseksi 4 a §:ssä tarkoitetussa moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä;
- 3) lapsen hoidon ja tuen tarpeen arviointi, lapsen ja perheiden tukipalveluiden kehittäminen ja koordinointi;
- 4) erityisasiantuntemukseen perustuvan koulutuksen ja konsultaation tarjoaminen viranomaisille ja asiantuntijoille; ja
- 5) poliisin avustaminen alle 18-vuotiaan epäillyn, kehitysvammaisen aikuisen tai muun erityisosaamista edellyttävän henkilön kuulemisessa henkeen tai terveyteen taikka seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuneessa rikosepäilyssä yksikön harkinnan mukaan.

2 §

Yksiköiden toiminnan järjestäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 34 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on huolehdittava tämän lain 1 §:ssä tarkoitettujen yksiköiden toiminnan järjestämisestä.

Yksiköillä on oltava käytettävissään tutkimuksissa tarvittava henkilöstö, tarvittavat tilat ja laitteet sekä tarvittavat muut resurssit 1 a §:n mukaisten palveluiden tuottamiseen. Henkilöllä, joka hoitaa 1 a §:ssä määriteltyjä tehtäviä on oltava tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen tarvittava koulutus, ammattitaito ja kokemus. Hyvinvointialue tai HUS-yhtymä voi tuottaa palvelut itse tai hankkia ne tai osan niistä muulta palveluntuottajalta.

3 §

Tutkimuksen käynnistäminen ja keskeyttäminen

Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu tutkimus on käynnistettävä ja tehtävä ilman aiheetonta viivästystä.

Jos lapsen psykiatrinen hoito on jouduttu keskeyttämään tai siirtämään tutkimuksen ajaksi, tutkimus on tehtävä yhtäjaksoisena ellei erityisestä syystä muuta johdu.

Jos tutkimuksen käynnistämisen tai jatkamisen todetaan vaarantavan lapsen terveyden, tutkimusta on siirrettävä tai tutkimus on keskeytettävä.

Tutkimusyksikön on tehtävä ilmoitus tutkimuksen aloituksen siirtymisestä ja tutkimuksen keskeyttämisestä ja sen syystä lausunnon pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle. Kun tutkimus keskeytetään, tutkimusyksikön on laadittava yhteenveto jo tehdyistä tutkimuksista ja saaduista selvityksistä sekä liitettävä se ilmoituksen yhteyteen.

(Pykälän kumoamista tulee harkita, koska se on sisällöltään vanhentunut. Tällöin yksiköiden tehtävistä voitaisiin säätää 1 a §:n sijaan 3 §:ssä. Vaatimus tutkimuksen tekemisestä "ilman aiheetonta viivästystä" huomioitaisiin 1 a §:ssä)

4 §

Yksikön oikeus saada ja antaa tietoja

Yksiköillä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada poliisilta, syyttäjältä ja tuomioistuimelta kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä tutkimuksen tekemiseksi.

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, koulutuksen järjestäjä, sosiaalipalvelun tuottaja, terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö ja toimintayksikkö sekä terveydenhuollon ammattihenkilö ovat velvollisia antamaan yksikön pyynnöstä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat lasta koskevat tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä 1 a §:n 3 momentin kohdissa 1 ja 2 tarkoitettujen tehtävien toteuttamiseksi.

Yksikkö voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tutkimuksen aikana kertyneet tiedot tutkimuksen pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle.

Lisäksi yksikkö voi salassapitosäännösten estämättä toimittaa tutkimuksen päätyttyä lapsen terveydentilaa koskevan lausunnon lapsen somaattisesta tai psyykkisestä hoidosta vastaavalle sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilaiselle, jos se on välttämätöntä lapsen tarvitseman hoidon järjestämiseksi.

Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 1 kohdan mukaisesta tutkimuksen tekemisestä saadut tiedot on säilytettävä kaksitoista vuotta siitä, kun tutkittava on tullut täysi-ikäiseksi, ellei tietojen säilyttämiselle ole muualla laissa säädetty tätä pitempää aikaa. Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 2 kohdan mukaiseen tehtävän toteuttamisesta saatujen tietojen kirjaamisesta ja säilyttämisestä säädetään 4 b §:ssä. Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 3 kohdan mukaisen tehtävän tuottamisessa syntyvät asiakirjat ovat potilaan oikeuksista ja asemasta annetun lain (785/1992) mukaisia potilasasiakirjoja.

Muilta osin tietojen käsittelystä on voimassa, mitä henkilötietolaissa (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

4 a §

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Lapsen asiaa voidaan käsitellä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jonka tehtävänä on selvittää lapsen etu epäillyssä lapseen kohdistuneessa seksuaali- tai pahoinpitelyrikkoksessa, sopia eri viranomaisten toimenpiteistä ja varmistaa, että toimenpiteet kokonaisuutena edistävät lapsen etua.

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä koostuu vähintään yksikön asiantuntijasta sekä poliisin, syyttäjän ja lastensuojelun edustajista. Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään voidaan kutsua muitakin asiantuntijajäseniä.

Yksikön työntekijä (tai sopimuksen perusteella yksikölle palveluita tuottava henkilö), jolla on sosiaali- tai terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen oikeuttava tutkinto, kerää eri viranomaisilta (tai viranomaisrekistereistä) taustatiedot lapsen ja hänen perheensä olosuhteista kokonaiskuvan saamiseksi ja laatii olennaisista taustatiedoista yhteenvedon moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentelyä varten.

Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään kuuluvat viranomaiset voivat salassapitosäädösten estämättä vaihtaa keskenään tietoa lapsen ja hänen perheensä olosuhteista, kun se on välttämätöntä moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtävien hoitamiseksi, sekä käsitellä yksikön laatimaa yhteenvetoa kerätyistä taustatiedoista ja käyttää tietoja toimenpiteissään ja päätöksissään.

4 b §

Tietojen kirjaaminen moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä

4 a §:n 3 momentissa tarkoitetun yksikön työntekijän on kirjattava lapsen asian selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot (**tarkentavat määreet tähän**) kertomukseen (**tarkentavat määreet tähän**) rekisteriin. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat salassapitosäännösten estämättä tehdä kirjauksia ja katsella niitä.

Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan:

- 1) lapsen tarvittavat henkilötiedot;
- 2) rikosilmoituksen aihe ja vireille panija;
- 3) moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, tiedot asian käsittelystä kokouksessa, kuten mahdollinen suunnitelma lapsen tuen järjestämisestä ja viranomaistoimenpiteiden koordinoimisesta;
- 4) kirjaus esitutkinnan rajoittamisesta tai syyttämättä jättämisestä taikka muusta vastaavasta toimenpiteestä;
- 5) yksikön laatima yhteenveto taustatiedoista; ja
- 6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammattinsa tai virka-asemansa.

5 §

Yksiköiden toiminnan ohjaus

Yksiköiden toiminnan kansallisesta ohjauksesta vastaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Ohjauksella varmistetaan:

- 1) yhtenäinen palveluiden järjestämistapa valtakunnallisesti ja laatustandardien noudattaminen;
- 2) kansallinen tietojenkeruu päätöksenteon pohjaksi;
- 3) tutkimusten tekoon osallistuvan ja tutkimuksissa avustavan henkilöstön mitoitus ja kelpoisuus sekä tarvittavat tilat ja laitteet;
- 4) tutkimusten tavoiteaikataulut mukaan lukien tutkimukseen pääsyyn ja lausunnon valmistumiseen kuluva aika;
- 5) käytettävä tutkimusohjelma sekä lapsille ja perheille tarjottavan psykososiaalista kriisituen mallit; ja
- 6) yksiköiden henkilökunnalle järjestettävän täydennyskoulutuksen ja työnohjauksen sisältö.

Hallintorajat ylittävän koordinaation varmistamiseksi nimetään neuvottelukunta, johon nimetään edustajat **xx kaudeksi xxx viranomaisista**. Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää eri yksiköiden toiminnan yhdenmukaisuutta.

(Rahoitusmallista ja säännöksen sisällöstä tulee käydä keskustelua asian valmistelussa.)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) 1–4 § ja 5–7 §, sekä

lisätään lakiin uusi 1 a §, 4 a § ja 4 b §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään siitä, miten järjestetään poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä terveydenhuollossa tehtävä tutkimus epäillyn lapsen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi.

Tätä lakia sovelletaan lapseen, joka on tutkimuksen käynnistyessä alle 16-vuotias tai, jos siihen on erityistä perustetta lapsen terveydentila ja kehitys huomioon ottaen, alle 18-vuotias.

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään **(kirjoitettaisiin valitut tarkentavat määreet)** yksiköiden tehtävistä lapseen kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi. **Tässä laissa seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksella tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 20, 21, 25 tai 31 luvussa säädettyjä rikoksia.**

(Lueteltaisiin eri yksiköt ja niiden vastaavat asiakasalueet.)

Tätä lakia sovelletaan alle 18-vuotiaaseen lapseen, johon epäillään kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikos ja alle 18-vuotiaaseen lapseen, jota kuullaan todistajana epäilyssä seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksessa, kun yksiköiden erityisosaaminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi.

1 a §

Yksiköiden tehtävät

Yksiköiden toiminnan tarkoitus on mahdollistaa lapsen edun mukainen oikeusprosessi, jossa lapsen oikeudet, psykososiaaliset tarpeet ja suojele varmistetaan huomioiden samalla kaikkien oikeusprosessin osapuolten oikeusturva.

Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa tämän lain nojalla tehtävissä toimissa ja päätöksissä.

Yksiköiden tehtäviä ovat:

1) tutkimuksen tekeminen epäillyn lapsen kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä ilman aiheutonta viivästystä. Tutkimuksella tarkoitetaan lapsen ja huoltajansa haastattelua, tarvittavia psykologisia, somaattisia ja muita lääketieteellisiä tutkimuksia sekä tutkimukseen perustuvan lausunnon valmistelua;

2) epäillyn seksuaali- tai pahoinpitelyrikkoksen kohteena olevan lapsen taustatietojen kerääminen poliisin pyynnöstä eri viranomaisilta kokonaiskuvan saamiseksi ja lapsen edun määrittämiseksi 4 a §:ssä tarkoitetussa moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä;

3) lapsen hoidon ja tuen tarpeen arviointi, lapsen ja perheiden tukipalveluiden kehittäminen ja koordinointi.

4) erityisasiantuntemukseen perustuvan koulutuksen ja konsultaation tarjoaminen viranomaisille ja asiantuntijoille; ja

5) poliisin avustaminen alle 18-vuotiaan epäillyn, kehitysvammaisen aikuisen tai muun erityisosaamista edellyttävän henkilön kuulemisessa henkeen tai terveyteen taikka seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuneessa rikosepäilyssä yksikön harkinnan mukaan.

2 §

Tutkimusten tekeminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 34 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on huolehdittava tämän lain 1 §:ssä tarkoitetun tutkimuksen järjestämisestä.

Tutkimusyksiköllä on oltava käytävissään tutkimuksissa tarvittava henkilöstö sekä tarvittavat tilat ja laitteet. Henkilöllä, joka tekee 1 §:ssä tarkoitettuja tutkimuksia on oltava tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen tarvittava koulutus, ammattitaito ja kokemus.

2 §

Yksiköiden toiminnan järjestäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 34 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on huolehdittava tämän lain 1 §:ssä tarkoitettujen **yksiköiden toiminnan** järjestämisestä.

Yksiköillä on oltava käytävissään tutkimuksissa tarvittava henkilöstö, tarvittavat tilat ja laitteet **sekä tarvittavat muut resurssit 1 a §:n mukaisten palveluiden tuottamiseen**. Henkilöllä, joka hoitaa **1 a §:ssä määritellyjä tehtäviä** on oltava tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen tarvittava koulutus, ammattitaito ja kokemus. **Hyvinvointialue tai HUS-yhtymä voi tuottaa palvelut itse tai hankkia ne tai osan niistä muulta palveluntuottajalta.**

Tutkimuksen käynnistäminen ja keskeyttäminen

Tutkimus on käynnistettävä ja tehtävä ilman aiheetonta viivästystä.

Jos lapsen psykiatrinen hoito on jouduttu keskeyttämään tai siirtämään tutkimuksen ajaksi, tutkimus on tehtävä yhtäjaksoisena ellei erityisestä syystä muuta johdu.

Jos tutkimuksen käynnistämisen tai jatkamisen todetaan vaarantavan lapsen terveyden, tutkimusta on siirrettävä tai tutkimus on keskeytettävä.

Tutkimusyksikön on tehtävä ilmoitus tutkimuksen aloituksen siirtymisestä ja tutkimuksen keskeyttämisestä ja sen syystä lausunnon pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle. Kun tutkimus keskeytetään, tutkimusyksikön on laadittava yhteenveto jo tehdyistä tutkimuksista ja saaduista selvityksistä sekä liitettävä se ilmoituksen yhteyteen.

Tutkimusyksikön oikeus saada ja antaa tietoja

Tutkimusyksiköllä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada poliisilta, syyttäjältä ja tuomioistuimelta kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä tutkimuksen tekemiseksi.

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, koulutuksen järjestäjä, sosiaalipalvelun tuottaja, terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö ja toimintayksikkö sekä terveydenhuollon ammattihenkilö ovat velvollisia antamaan tutkimusyksikön pyynnöstä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat lasta koskevat tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa tarkoitetun tutkimuksen tekemiseksi.

Tutkimusyksikkö voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tutkimuksen aikana kertyneet tiedot tutkimuksen pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle.

Lisäksi tutkimusyksikkö voi salassapitosäännösten estämättä toimittaa tutkimuksen päätyttyä lapsen terveydentilaa koskevan loppulausunnon lapsen psyykkisestä hoidosta vastaavaan terveydenhuollon toimintayksikköön, jos se on välttämätöntä lapsen tarvitseman hoidon järjestämiseksi.

Tutkimuksen käynnistäminen ja keskeyttäminen

Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu tutkimus on käynnistettävä ja tehtävä ilman aiheetonta viivästystä.

Jos lapsen psykiatrinen hoito on jouduttu keskeyttämään tai siirtämään tutkimuksen ajaksi, tutkimus on tehtävä yhtäjaksoisena ellei erityisestä syystä muuta johdu.

Jos tutkimuksen käynnistämisen tai jatkamisen todetaan vaarantavan lapsen terveyden, tutkimusta on siirrettävä tai tutkimus on keskeytettävä.

Tutkimusyksikön on tehtävä ilmoitus tutkimuksen aloituksen siirtymisestä ja tutkimuksen keskeyttämisestä ja sen syystä lausunnon pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle. Kun tutkimus keskeytetään, tutkimusyksikön on laadittava yhteenveto jo tehdyistä tutkimuksista ja saaduista selvityksistä sekä liitettävä se ilmoituksen yhteyteen.

(Pykälän kumoamista tulee harkita, koska se on sisällöltään vanhentunut. Yksiköiden tehtävistä voitaisiin säätää 1 a §:n sijaan 3 §:ssä. Vaatimus tutkimuksen tekemisestä "ilman aiheetonta viivästystä" huomioitaisiin 1 a §:ssä)

Yksikön oikeus saada ja antaa tietoja

Yksiköillä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada poliisilta, syyttäjältä ja tuomioistuimelta kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä tutkimuksen tekemiseksi.

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, koulutuksen järjestäjä, sosiaalipalvelun tuottaja, terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö ja toimintayksikkö sekä terveydenhuollon ammattihenkilö ovat velvollisia antamaan **yksikön** pyynnöstä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat lasta koskevat tiedot ja selvitykset, jotka ovat **välttämättömiä 1 a §:n 3 momentin kohdissa 1 ja 2 tarkoitettujen tehtävien toteuttamiseksi.**

Yksikkö voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tutkimuksen aikana kertyneet tiedot tutkimuksen pyytäneelle poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle.

Lisäksi **yksikkö** voi salassapitosäännösten estämättä toimittaa tutkimuksen päätyttyä lapsen terveydentilaa koskevan **lausunnon** lapsen **somaattisesta tai psyykkisestä** hoidosta vastaavalle **sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilaiselle**, jos se on välttämätöntä lapsen tarvitseman hoidon järjestämiseksi.

Tässä laissa tarkoitetut tiedot on säilytettävä kaksitoista vuotta siitä, kun tutkittava on tullut täysi-ikäiseksi, ellei tietojen säilyttämiselle ole muualla laissa säädetty tätä pitempää aikaa.

Muilta osin tietojen käsittelystä on voimassa, mitä henkilötietolaissa (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 1 kohdan mukaisesta tutkimuksen tekemisestä saadut tiedot on säilytettävä kaksitoista vuotta siitä, kun tutkittava on tullut täysi-ikäiseksi, ellei tietojen säilyttämiselle ole muualla laissa säädetty tätä pitempää aikaa. Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 2 kohdan mukaiseen tehtävän toteuttamisesta saatujen tietojen kirjaamisesta ja säilyttämisestä säädetään 4 b §:ssä. Tämän lain 1 a §:n 3 momentin 3 kohdan mukaisen tehtävän tuottamisessa syntyvät asiakirjat ovat potilaan oikeuksista ja asemasta annetun lain (785/1992) mukaisia potilasasiakirjoja.

Muilta osin tietojen käsittelystä on voimassa, mitä henkilötietolaissa (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

4 a §

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Lapsen asiaa voidaan käsitellä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jonka tehtävänä on selvittää lapsen etu epäilyssä lapseen kohdistuneesta seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksessa, sopia eri viranomaisten toimenpiteistä ja varmistaa, että toimenpiteet kokonaisuutena edistävät lapsen etua.

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä koostuu vähintään yksikön asiantuntijasta sekä poliisin, syyttäjän ja lastensuojelun edustajista. Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään voidaan kutsua muitakin asiantuntijajäseniä.

Yksikön työntekijä (tai sopimuksen perusteella yksikölle palveluita tuottava henkilö), jolla on sosiaali- tai terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen oikeuttava tutkinto, kerää eri viranomaisilta taustatiedot lapsen ja hänen perheensä olosuhteista kokonaiskuvan saamiseksi ja laatii olennaisista taustatiedoista yhteenvedon moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentelyä varten.

Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään kuuluvat viranomaiset voivat salassapitosäädösten estämättä vaihtaa keskenään tietoa lapsen ja hänen perheensä olosuhteista, kun se on välttämätöntä moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtävien hoitamiseksi, sekä käsitellä yksikön laatimaa yhteenvedoa kerätyistä taustatiedoista ja käyttää tietoja toimenpiteissään ja päätöksissään.

4 b §

Tietojen kirjaaminen moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä

4 a §:n 3 momentissa tarkoitetun yksikön työntekijän on kirjattava lapsen asian selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot (***tarkentavat määreet tähän***) kertomukseen (***tarkentavat määreet tähän***) rekisteriin. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat

salassapitosäännösten estämättä tehdä kirjauksia ja katsella niitä.

Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan:

- 1) lapsen tarvittavat henkilötiedot;
- 2) rikosilmoituksen aihe ja vireille panija;
- 3) moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, tiedot asian käsittelystä kokouksessa, kuten mahdollinen suunnitelma lapsen tuen järjestämisestä ja viranomaistoimenpiteiden koordinoimisesta;
- 4) kirjaus esitutinnan rajoittamisesta tai syyttämättä jättämisestä taikka muusta vastaavasta toimenpiteestä;
- 5) yksikön laatima yhteenveto taustatiedoista; ja
- 6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammattinsa tai virka-asemansa.

5 §

Sopimus palveluiden tuottamisesta

Aluehallintovirasto tekee 2 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän kanssa sopimuksen tässä laissa tarkoitettujen tutkimusten suorittamisesta. Sopimuksessa sovitaan:

- 1) palvelun järjestämistavasta;
- 2) tutkimusten tekoon osallistuvan ja tutkimuksissa avustavan henkilöstön määrästä ja kelpoisuudesta sekä käytettävissä olevista tiloista ja laitteista;
- 3) tutkimusten tavoiteaikataulusta mukaan lukien tutkimukseen pääsyyn ja lausunnon valmistumiseen kuluva aika;
- 4) käytettävästä tutkimusohjelmasta; sekä
- 5) tutkimuksen tekoon osallistuvalla järjestettävästä täydennyskoulutuksesta ja työnohjauksesta.

Sopimuksen valmistelun yhteydessä on alueen erityistarpeiden huomioon ottamiseksi kuultava poliisin ja syyttäjälaitoksen edustajia.

Sopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

5 §

Yksiköiden toiminnan ohjaus

Yksiköiden toiminnan kansallisesta ohjauksesta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ohjauksella varmistetaan:

- 1) yhtenäinen palveluiden järjestämistapa valtakunnallisesti ja laatustandardien noudattaminen;
- 2) kansallinen tietojenkeruu päätöksenteon pohjaksi;
- 3) tutkimusten tekoon osallistuvan ja tutkimuksissa avustavan henkilöstön mitoitus ja kelpoisuus sekä tarvittavat tilat ja laitteet;
- 4) tutkimusten tavoiteaikataulut mukaan lukien tutkimukseen pääsyyn ja lausunnon valmistumiseen kuluva aika;
- 5) käytettävä tutkimusohjelma sekä lapsille ja perheille tarjottavan psykososiaalista kriisituen mallit; ja
- 6) yksiköiden henkilökunnalle järjestettävän täydennyskoulutuksen ja työnohjauksen sisältö.

Hallintorajat ylittävän koordinaation varmistamiseksi nimetään neuvottelukunta, johon nimetään edustajat **xx kaudeksi xxx viranomaisista**. Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää eri yksiköiden toiminnan yhdenmukaisuutta.

(Rahoitusmallista ja säännöksen sisällöstä tulee käydä keskustelua asian valmistelussa.)

6 §

Kustannusten korvaaminen

Valtion varoista korvataan 2 §:ssä tarkoitetulle hyvinvointialueelle ja HUS-yhtymälle tämän lain mukaisista tutkimuksista aiheutuvat, toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeellisia pidettävät kustannukset.

6 §

Kustannusten korvaaminen

Valtion varoista korvataan 2 §:ssä tarkoitetulle hyvinvointialueelle ja HUS-yhtymälle tämän lain mukaisista **tehtävistä** aiheutuvat, toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeellisina pidettävät kustannukset.

(Rahoitusmallista ja säännöksen sisällöstä tulee käydä keskustelua asian valmistelussa.)

7 §

Korvausten maksaminen

Aluehallintoviraston on maksettava 2 §:ssä tarkoitetulle hyvinvointialueelle tai HUS-yhtymälle huhtikuun loppuun mennessä kunakin varainhoitovuotena laskennallinen korvaus.

Korvauksen suuruus määräytyy hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän alueella asuvien alle 16-vuotiaiden lasten määrän ja edellisen vuoden toiminnasta aiheutuneiden kustannusten perusteella.

Lopullisten kustannusten suorittamiseksi hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän on toimitettava aluehallintovirastolle selvitys 5 §:ssä tarkoitettuun sopimukseen perustuvista toteutuneista kustannuksista viimeistään varainhoitovuotta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Hyvinvointialueelle tai HUS-yhtymälle suoritettava korvauksen loppuerä maksetaan viimeistään kuukauden kuluttua selvityksen saapumisesta. Hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän liikaa saama korvaus peritään takaisin valtiolle vähentämällä se hyvinvointialueelle tai HUS-yhtymälle maksettavasta seuraavasta ennakosta.

8 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Lain 5 §:ssä tarkoitettu sopimus on tehtävä viimeistään 15 päivänä helmikuuta 2009.

7 §

Korvausten maksaminen

(Rahoitusmallista ja säännöksen sisällöstä tulee käydä keskustelua asian valmistelussa.)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .